

**ŠKOLENÍ PRO ÚŘEDNÍKY ÚZEMNÍ VEŘEJNÉ SPRÁVY
A ZAMĚSTNANCE V CESTOVNÍM RUCHU
V PODMÍNKÁCH ROZVOJE CESTOVNÍHO RUCHU
V CHRÁNĚNÝCH KRAJINNÝCH ÚZEMÍCH**

**PODMÍNKY ROZVOJE CESTOVNÍHO RUCHU
V CHRÁNĚNÝCH KRAJINNÝCH OBLASTECH
A NÁRODNÍCH PARCÍCH**

www.vzdelavanivcr.cz

Podmínky rozvoje cestovního ruchu v chráněných krajinných oblastech a národních parcích

Autor:
Ing. Marie Stříbrná

Euroconsultants, s.r.o.

Praha 2008

Podmínky rozvoje cestovního ruchu v chráněných krajinných oblastech a národních parcích

Vydalo: Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, Praha, 2008.

Staroměstské náměstí 6, 110 15 Praha 1, www.mmr.cz

Tato skripta byla vytvořena pro projekt „Školení pro úředníky územní veřejné správy a zaměstnance v cestovním ruchu v podmínkách rozvoje cestovního ruchu v chráněných krajinných územích“ CZ.04.1.03/4.2.00.1/0011 Operační program Rozvoj lidských zdrojů (OP RLZ), Opatření 4.2., Specifické vzdělávání.

<p>Tento vzdělávací program je spolufinancován Evropským sociálním fondem (ESF) a státním rozpočtem ČR.</p>

Obsah:

1	ÚVOD	6
2	VYMEZENÍ POSTAVENÍ CHKO A NP	7
2.1	PRÁVNÍ POSTAVENÍ CHKO A NP	7
2.2	HISTORIE VZNIKU ZVLÁŠTĚ CHRÁNĚNÝCH ÚZEMÍ V ČR (RESP. NA ÚZEMÍ BÝVALÉHO ČESKOSLOVENSKA).....	10
2.3	PRÁVIDLA A FORMY PODNIKÁNÍ, OMEZUJÍCÍ FAKTORY	12
2.3.1	<i>Pravidla ochrany a přírody v NP</i>	12
3	FUNGOVÁNÍ SPRÁV NP A CHKO	17
3.1	NÁSTROJE ŘÍZENÍ A FORMY MANAGAMENTU NP A CHKO.....	17
3.1.1	<i>Působnost správ NP a CHKO</i>	18
3.2	PRÁVOMOCI, POVINNOSTI ZA SVĚŘENÉ CHRÁNĚNÉ ÚZEMÍ.....	18
3.3	KOMUNIKACE S VEŘEJNOU SPRÁVOU, PODNIKATELSKÝMI SUBJEKTY A OBYVATELSTVEM	20
4	CHARAKTER JEDNOTLIVÝCH NP A CHKO	23
4.1	NÁRODNÍ PARK ŠUMAVA A CHKO ŠUMAVA	23
4.1.1	<i>Královský hvozd (100% CHKO)</i> ,	24
4.1.2	<i>Pancíř – Prenet (100% CHKO)</i>	24
4.1.3	<i>Hartmanicko (54% NP a 46% CHKO)</i>	25
4.1.4	<i>Pláně (99% NP a 1% CHKO)</i>	25
4.1.5	<i>Kašperskohorsko a Stašsko (15% NP a 85% CHKO)</i>	26
4.1.6	<i>Borovoladsko (55% NP a 45% CHKO)</i>	26
4.1.7	<i>Lenora – Boubín (7% NP a 93% CHKO)</i>	27
4.1.8	<i>Vimpersko – Prachaticko (100% CHKO)</i>	27
4.1.9	<i>Vltavská kotlina (40% NP a 60% CHKO)</i>	28
4.1.10	<i>Trojmezí (90% NP a 10% CHKO)</i>	28
4.1.11	<i>Lipno (2% NP a 98% CHKO)</i>	29
4.1.12	<i>Vitkův kámen (100% NP)</i>	29
4.2	NÁRODNÍ PARK PODYJÍ	30
4.3	KRKONOŠSKÝ NP	31
4.4	NÁRODNÍ PARK ČESKÉ ŠVÝCARSKO A CHKO LABSKÉ PÍSKOVCE	33
4.5	CHKO BESKYDY	34
4.6	CHKO BÍLÉ KARPATY	36
4.7	CHKO BLANÍK	38
4.8	CHKO BLANSKÝ LES.....	38
4.9	CHKO BROUMOVSKO	39
4.10	CHKO ČESKÉ STŘEDOHOŘÍ	41
4.11	CHKO ČESKÝ KRAS	43
4.12	CHKO ČESKÝ RÁJ	44
4.13	CHKO JESENÍKY	45
4.14	CHKO JIZERSKÉ HORY	46
4.15	CHKO KOKOŘÍNSKO	48
4.16	CHKO KŘIVOKLÁDSKO	49
4.17	CHKO LITOVELSKÉ POMORAVÍ.....	50
4.18	CHKO LUŽICKÉ HORY	51
4.19	CHKO MORAVSKÝ KRAS	52
4.20	CHKO ORLICKÉ HORY	53

4.21	CHKO PÁLAVA	54
4.22	CHKO POODŘÍ	55
4.23	CHKO SLAVKOVSKÝ LES	55
4.24	CHKO TŘEBOŇSKO	57
4.25	CHKO ŽĎÁRSKÉ VRCHY	58
4.26	CHKO ŽELEZNÉ HORY	60
4.27	POTŘEBNÁ INFRASTRUKTURA CHKO A NP Z HLEDISKA ROZVOJE EKOLOGICKY ŠETRNÝCH PRODUKTŮ CR	61
5	ZÁSADY CHOVÁNÍ PODNIKATELŮ V CR V CHKO A NP	63
5.1	ZÁKONNÉ A DALŠÍ ÚPRAVY REŽIMU HOSPODAŘENÍ V CHKO A NP	63
5.2	DOTACE, PŘÍSPĚVKY A DALŠÍ PODPORY Z VEŘEJNÝCH FINANČÍ STÁTU A EU	63
6	FORMY DOPROVODNÝCH PROGRAMŮ A VOLNOČASOVÝCH AKTIVIT CR 65	
6.1	VENKOVSKÁ TURISTIKA	65
6.1.1	<i>Ekonomické přínosy podnikání ve venkovské turistice</i>	67
6.2	RIZIKA PODNIKÁNÍ VE VENKOVSKÉ TURISTICE	68
6.3	AGROTURISTIKA	68
6.4	EKOAGROTURISTIKA	69
6.5	POBYT V PŘÍRODĚ (POZOROVÁNÍ PŘÍRODY – FAUNA, FLORA)	69
6.6	LESNÍ TURISTIKA	70
6.7	HIPOTURISTIKA	70
6.8	CYKLOTURISTIKA	70
6.9	ZÁŽITKOVÁ TURISTIKA	71
6.10	OSTATNÍ MOŽNÉ EKOLOGICKÉ FORMY PRODUKTŮ CR	72
6.10.1	<i>Greenways Praha-Vídeň</i>	73
6.10.2	<i>Krakow-Morava-Wien Greenways</i>	73
6.10.3	<i>Moravské vinařské stezky</i>	74
6.10.4	<i>Zelené prázdniny</i>	74
6.10.5	<i>„Heritage Trails – Stezky dědictví“ – aktivní a poznávací programy</i>	75
7	POUŽITÁ LITERATURA A ODKAZY	76
8	POUŽITÉ ZKRATKY	77
9	KLÍČOVÁ SLOVA	78

1 ÚVOD

V České republice (ČR) je poměrně hustá síť velkoplošných a maloplošných zvláště chráněných území. Mezi velkoplošná patří 4 národní parky (NP), a to v krajích Jihočeském, Jihomoravském, Králověhradeckém, Plzeňském a Ústeckém, 25 chráněných krajinných oblastí (CHKO), které se podílejí na rozloze ČR téměř 14%. Počet maloplošných zvláště chráněných přírodních území činí 2254 (jejich podíl je na rozloze republiky zanedbatelný – cca 1%).

Tato území jsou velmi zajímavá svou morfologií, klimatem, faunou a florou, přírodním, kulturním a historickým dědictvím, a v mnoha případech i geniem loci daného místa. V těchto marginálních oblastech lze však velmi sporadicky uplatňovat klasické podnikatelské aktivity. V NP parcích panuje přísný ochranný režim, v CHKO poněkud méně přísnější, který potřeby ochrany přírody a krajiny dělí do 4 zón, jimiž se určují limity hospodaření a jiného využívání přírodního potenciálu. Ekologická hlediska tak často zabraňují využívání přírodního či historického a kulturního potenciálu pro ekonomické potřeby tamního obyvatelstva. Proto se tato a k nim přilehlá území často dostává do kategorie strukturálně postižených regionů, hospodářsky slabých regionů anebo vesnických regionů s nízkou hustotou zalidnění a poklesem počtu obyvatel.

Cestovní ruch (CR) může být určitým multiplikátorem ekonomického rozvoje těchto oblastí, ovšem pouze za podmínky, že jeho aktivity budou přísně ekologické a zvláště chráněná území budou sloužit převážně volnočasovým aktivitám, resp. doprovodným programům CR s ekologickým podtextem. Ekologický CR proto může představovat jednu s forem řešení ožehavých problémů způsobených rozporu mezi ekonomickými a ekologickými potřebami rozvoje výše uvedených rizikových oblastí.

Nalezení kompromisu souvisí i se vzájemným pochopením role ochránců přírody a krajiny a zájmy podnikatelské a občanské veřejnosti. A konec konců i s nastolením tvořivého dialogu při posuzování celkových podmínek společného soužití, ve kterém nebudou prosazovány fundamentalistické postoje jedné či druhé strany.

2 VYMEZENÍ POSTAVENÍ CHKO A NP

2.1 Právní postavení CHKO a NP

Právní úprava postavení CHKO a NP je daná zákonem č. 114/1992 Sb. o ochraně přírody a krajiny ve znění pozdějších předpisů. Zákon vymezuje základní terminologii v ochraně přírody a krajiny a specifikuje kategorizaci chráněných území:

- národní přírodní rezervace;
- národní přírodní památka;
- chráněná krajinná oblast;
- národní park.

Zákon č.114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny upravuje aktivity obecně v krajině a speciálně pak ve zvláště chráněných územích. Společně s vývojem celé ochrany přírody a krajiny byl zákon několikrát novelizován, zejména ve vztahu k dalším činnostem ovlivňujícím tvář a využívání krajiny (např. ve vztahu k územnímu plánování a stavebnímu řádu, posuzování vlivu na životní prostředí, záležitostmi spojenými s majetkem státu, ale především pak s implementací evropského práva v oblasti ochrany přírody a krajiny do české legislativy).

Pokud jde o ČR zákon o ochraně přírody a krajiny upravuje i možnosti budování infrastruktury ČR a využívání přírodních atraktivit v souladu se zájmem uchování přírody pro další generace a přírodu samu. Zákon ochraňuje krajinu pro ekologicky vhodné formy hospodářského využívání, turistiky a rekreace. Smyslem takto koncipované ochrany je přispět k udržení a obnově přírodní rovnováhy v krajině, k ochraně rozmanitosti forem života, přírodních hodnot a šetrnému hospodaření s přírodními zdroji.

Velmi důležitým prováděcím předpisem k zákonu o ochraně přírody a krajiny ve vyhláška MŽP č. 395/1992 Sb., která obsahuje celkem 5 příloh. Pro účely možného uplatnění aktivit ČR jsou důležitými přílohy č. 2, 3 a 5. V přílohách č. 2 a 3 jsou seznamy zvláště chráněných druhů rostlin a živočichů, rozlišených podle stupňů jejich ohrožení. V příloze č. 5 je jmenný seznam národních přírodních rezervací, národních přírodních památek a přírodních rezervací. Všechna ostatní chráněná území, která nejsou zařazena do některé ze 3 výše jmenovaných kategorií, jsou však chráněna v kategorii přírodní památka.

V souvislosti s přijetím ČR do EU a přejímáním evropského práva a implementace směrnic EU v oblasti ochrany přírody a krajiny implementovala ČR i tzv. soustavu NATURA 2000, což je soustava chráněných území „evropského významu“. Z toho důvodu se zvláštní ochrana přírody rozšířila o další rozlišení, a to na územní a druhovou ochranu.

Tabulka č. 1: Národní parky na území ČR podle zákona č.114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny:

Národní park	Zřizovací právní předpis	Sídlo správy
Národní park Šumava	Nařízení vlády ČR č.163/1991 Sb.	Vimperk
Národní park Podyjí	Nařízení vlády ČR č.164/1991 Sb.	Znojmo
Krkonošský národní park	Nařízení vlády ČR č.165/1991 Sb.	Vrchlabí
Národní park České Švýcarsko	Zákon č.161/1999 Sb.	Krásná Lípa

Tabulka č. 2: Seznam CHKO na území ČR podle zákona č.114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny:

Území CHKO	Zřizovací právní předpis	Sídlo správy
Beskydy	Výnos Ministerstva kultury ČSR č.j. 5373/1973	Rožnov pod Radhoštěm
Bílé Karpaty	Výnos Ministerstva kultury ČSR č.j. 17644/1980	Luhačovice
Blaník	Výnos Ministerstva kultury ČSR č.j. 17332/1981	Louňovice pod Blaníkem
Blanenský les	Vyhláška Ministerstva kultury ČR č.j. 197/1989	Český Krumlov
Broumovsko	Vyhláška Ministerstva životního prostředí č.157/1991	Police nad Metují
České Středohoří	Výnos Ministerstva kultury ČSR č.j. 6883/1976	Litoměřice
Český kras	Výnos Ministerstva kultury ČSR č.j. 4947/1972	Karlštejn
Český ráj	Výnos Ministerstva kultury ČSR č.j. 70261/1954	Turnov
Jeseníky	Výnos Ministerstva kultury ČSR č.j. 9886/1969	Jeseník

Území CHKO	Zřizovací právní předpis	Sídlo správy
Jizerské hory	Výnos Ministerstva kultury ČSR č.j. 13853/1967	Liberec
Kokořínsko	Výnos Ministerstva kultury ČSR č.j. 6070/1976	Mělník
Křivoklátsko	Výnos Ministerstva kultury ČSR č.j. 21972/1978	Zbečno
Labské pískovce	Výnos Ministerstva kultury ČSR č.j. 4946/1972	Děčín
Litovelské Pomoraví	Vyhláška Ministerstva životního prostředí č.464/1990 Sb.	Litovel
Lužické hory	Výnos Ministerstva kultury ČSR č.j. 6927/1976	Jablonné v Podještědí
Moravský kras	Výnos Ministerstva školství č.j. 18001/1955	Blansko
Orlické hory	Výnos Ministerstva kultury ČSR č.j. 16369/1969	Rychnov nad Kněžnou
Pálava	Výnos Ministerstva kultury ČSR č.j. 5790/1976	Mikulov
Poodří	Vyhláška Ministerstva životního prostředí č.155/1991 Sb.	Studénka
Slavkovský les	Výnos Ministerstva kultury ČSR č.j. 7657/1974	Mariánské Lázně
Šumava	Výnos Ministerstva kultury ČSR č.j. 53855/1963, dále novela výnosem téhož ministerstva č.j. 5954/1975 – zrušeno – statut zakotven v nařízení vlády o Národním parku Šumava z roku 1991	Vimperk
Třeboňsko	Výnos Ministerstva kultury ČSR č.j. 22737/1979	Třeboň

Území CHKO	Zřizovací právní předpis	Sídlo správy
Žďárské vrchy	Výnos Ministerstva kultury ČSR č.j. 8908/1970	Žďár nad Sázavou
Železné hory	Vyhláška Ministerstva životního prostředí ČR č.156/1991 Sb.	Nasavrky
Český les	Nařízení vlády č.70/2005 Sb.	Přimda

2.2 Historie vzniku zvláště chráněných území v ČR (resp. na území bývalého Československa)

Je to neuvěřitelné, ale první právní úprava založení přírodní rezervace vznikla na území dnešní ČR již v 19. století za vlády Habsburků. Chráněná území vznikala nejprve na soukromém právu.

V roce 1826 byla ve Veltrusích u Prahy založena jedna z prvních ornitologických rezervací v Evropě. Měla výměru 70 ha a vznikla na ochranu havraní kolonie. O založení rozhodl majitel panství hrabě Chotek. V roce 1838 byly vyhlášeny nařízením hraběte Buquoye na jeho panství rezervace Žofínský prales a Hojná voda. A nelvil ani hrabě Schwarzenberg, co do zřizování hájených území. V roce 1858 založil na svém panství lesní rezervaci – Boubínský prales.

První zákon, který se týkal ochrany ptáků na území dnešní ČR byl přijat v roce 1870. Šlo o Zákon zemský pro království České daný o ochraně několika druhů zvířat zemědělství užitečných. Tento zákon celoročně zakazoval lov káněte lesního a káněte rousného, a to z důvodu jejich užitečnosti pro zemědělskou výrobu. Oba druhy se živí lovem drobných hlodavců.

Po první světové válce se nově vzniklé samostatné Československo rovněž velmi intenzivně věnovalo ochraně přírody a jejích jednotlivých složek. Již v roce 1918 existovalo na jeho území 20 rezervací. V období let 1920 – 1938 byly vyhlášovány a zřizovány další přírodní rezervace – v roce 1938 již jich bylo 136. Například v roce 1922 byla státem zřízena přírodní rezervace Černé a Čertovo jezero. Československo se angažovalo i v mezinárodní spolupráci. Pařížská konvence na ochranu ptactva z roku 1902 byla státem ratifikována v roce 1924 a publikována ve Sbírce zákonů pod č. 205/1924. Úmluva mimo jiné obsahovala např.:

- absolutní ochranu hmyzožravých ptáků, důležitých pro zemědělství;
- zákaz zabíjení výše jmenovaných hmyzožravých ptáků ve všech stádiích jejich vývoje a to včetně zákazu ničení jejich hnízd;

- zakázané způsoby lovu;
- zákaz prodeje a obchodu s těmito ptáky;
- doby hájení některých druhů ptáků.

V roce 1929 vyšel zákon č.98/1929 Sb. z. a n., kterým se doplňují některá ustanovení honebně-policejní. Ten stanovil u některých druhů živočichů ochranu jako přírodní památky anebo umožnil stanovit dobu jejich hájení (částečnou nebo celoroční).

Po druhé světové válce došlo k dalšímu rozvoji sítě chráněných území. Byly schváleny závazné obecně platné normy ochrany přírody. Hlavním motivem těchto snah a záměrů byla ochrana přírody jako zdroj životních potřeb člověka včetně komplexu ochrany životního prostředí, jako takového. V roce 1948 byl vyhlášen Tatranský národní park, v roce 1950 chráněné území Moravský kras a v roce 1955 pak Český ráj.

Pokud jde o zákonné úpravy, mezi nejdůležitější patřily:

- zákon Slovenské národní rady „o štátnej ochrane prírody“ z roku 1955;
- zákon č.40/1956 Sb. o státní ochraně přírody platný pro České země, schválený Národním shromážděním Československé republiky.

Posledně zmíněný zákon byl pak v roce 1960 přijat jako článek do nové ústavy tehdejší Československé socialistické republiky. Zároveň tento zákon i umožnil rozlišit již existující chráněná území do kategorií podle motivů, cílů a režimu ochrany.

K největším územím se zvýšenou ochranou přírody patřil po roce 1960 Krkonošský národní park a následně pak po roce 1963 Šumavské chráněné oblasti. Výkonnými orgány státní ochrany přírody se staly Ministerstvo kultury a odbory kultury Krajských národních výborů. Péče o přírodu vedla k vyhlásování dalších různých stupňů pravidel ochrany, takže v roce 1982 existovalo na území České socialistické republiky celkem 708 chráněných území, jeden NP a 18 CHKO. Do roku 1991 se počet chráněných území zvýšil na 1324, z toho 538 náleželo do kategorie státních přírodních rezervací, 44 do kategorie chráněných nalezišť, 3 představovaly chráněné parky, 4 pak studijní plochy, 16 bylo přírodních památek a 719 bylo tzv. přírodních výtvorů. Tato kategorizace platila do roku 1992.

Ochrana přírody spolu s památkovou péčí patřila do konce roku 1989 do gesce Ministerstva kultury a také i do kompetence Ministerstva školství. Od 1.ledna 1990 patří ochrana přírody a krajiny do kompetence Ministerstva životního prostředí a jejich pořízených orgánů.

Základní ochranné podmínky nekompromisně stanovují, co je na celém území NP zakázáno:

- hospodařit na pozemcích způsobem vyžadujícím intenzivní technologie, zejména prostředky činnosti, které mohou způsobit podstatné změny v biologické rozmanitosti, struktuře a funkci ekosystémů anebo nevratně poškozovat půdní povrch;
- zneškodňovat odpady, které mají původ mimo území NP a zneškodňovat ostatní odpady mimo místa vyhrazená se souhlasem orgánu ochrany přírody;
- tábořit a rozdělávat ohně mimo místa vyhrazená orgánem ochrany přírody;
- vjíždět a setrvávat s motorovými vozidly a obytnými přívěsy mimo silnice a místní komunikace a místa vyhrazená se souhlasem orgánu ochrany přírody, kromě vjezdu a setrvání vozidel orgánů státní správy, vozidel potřebných pro lesní a zemědělské hospodaření, obranu státu a ochranu státních hranic, požární ochranu, zdravotní a veterinární službu a vozidel vodohospodářských organizací;
- pořádat a organizovat hromadné sportovní, turistické a jiné veřejné akce a provozovat vodní sportu mimo místa vyhrazená se souhlasem orgánu ochrany přírody;
- provozovat horolezectví a létání na padácích a závěsných kluzácích a jezdit na kolech mimo silnice, místní komunikace a místa vyhrazená se souhlasem orgánu ochrany přírody;
- sbírat rostliny kromě lesních plodů či odchyťovat živočichy, není-li stanoveno jinak v tomto zákoně, bližších ochranných podmínkách či návštěvním řádu NP;
- povolovat nebo uskutečňovat záměrné rozšiřování geograficky nepůvodních rostlin a živočichů;
- zavádět intenzivní chovy zvířete, například obory, farmové chovy a bažantnice, kromě záchranných chovů, a používat otrávených návnad při výkonu práva myslivosti;
- měnit stávající vodní režim pozemků;
- stavět nové dálnice, silnice, železnice, průmyslové stavby, sídelní útvary, plavební kanály, elektrická vedení velmi vysokého napětí a dálkové produktovody;
- provádět chemický posyp cest;
- těžit nerosty, horniny a humolity kromě stavebního kamene a písku pro stavby na území NP;
- pořádat vyhlídkové lety motorovými vzdušnými dopravními prostředky;
- měnit dochované přírodní prostředí v rozporu s bližšími podmínkami ochrany NP;
- povolovat a umisťovat nové stavby;
- vstupovat mimo cesty vyznačené se souhlasem ochrany přírody, kromě vlastníků a nájemců pozemků;
- měnit současnou skladbu a plochu kultur, nevyplývá-li z plánu péče o NP;
- hnojit, používat kejdu, silážní jámy a ostatní tekuté odpady.

Návštěvní řády NP již nejsou tak omezující, ale:

- na území NP je omezen vstup, vjezd, volný pohyb osob mimo zastavěné území a rekreační a turistická aktivita osob. Podmínky tohoto omezení a výčet turistických a rekreačních činností, které jsou zakázány stanovuje tento zákon a návštěvní řády;
- návštěvní řád vydává orgán ochrany přírody NP formou obecně závazné vyhlášky;
- osoby trvale bydlící či pracující v NP mohou být z platnosti výše uvedené vyhlášky ve stanoveném rozsahu vyňaty.
- návštěvní řád může být vydán také pro část NP.

Právo myslivosti a rybářství v NP:

- výkon práva myslivosti a rybářství podle zvláštních předpisů může být v určitých částech NP nebo na celém jeho území orgánem ochrany přírody omezen nebo vyloučen.

Lesy NP:

- lesy v NP nelze zařazovat do kategorie hospodářských, ustanovení o zásadách proti škůdcům a o případných mimořádných okolnostech a nepředvídatelných škodách lze použít jen se souhlasem a v rozsahu stanoveném orgánem ochrany přírody.

Právo vlastnictví k některému majetku v NP:

- lesy, lesní půdní fond, vodní toky a vodní plochy na území NP, které jsou ve státním vlastnictví, nelze je zcizit;
- současně tím nejsou dotčena práva fyzických a právnických osob podle předpisů o majetkové restituci;
- za zcizení se však nepovažují směny pozemků odůvodněné zájmy ochrany přírody.

Poplatky v NP mohou představovat poměrně důležitý příjem příslušného orgánu ochrany přírody NP. V tomto případě nejde o nějakou nekalost (spojenou s obohacováním ochránců přírody apod.), ale o možnost příslušného NP investovat tyto příjmy do hospodaření NP a i třeba do možnosti podílet se části finančních prostředků na budování potřebné infrastruktury ČR. Takže jaké poplatky můžeme v NP očekávat:

- za vjezd a setrvání motorovými vozidly na území NP nebo za vstup do jeho vybraných míst mimo zastavěná území obcí může orgán ochrany přírody vybírat poplatek. Tento poplatek neplatí osoby pracující, trvale bydlící nebo osoby vlastníci rekreační objekty na území NP;
- za jízdu na území NP motorovým vozidlem, jehož vjezd odpovídá výše zmíněným podmínkám, může orgán ochrany přírody rovněž vybírat jednorázový poplatek. Maximální výši a způsob vyměření tohoto poplatku stanoví Ministerstvo životního prostředí obecně závazným právním předpisem;
- výši uvedených poplatků a způsob jejich vybírání stanoví orgán ochrany přírody NP vyhláškou;

- poplatky v NP jsou příjmem příslušného orgánu ochrany přírody NP.

Základní ochranné podmínky také stanovují co se na celém území CHKO nesmí:

- zneškodňovat odpady mimo místa vyhrazená se souhlasem orgánu ochrany přírody;
- tábořit a rozdělávat ohně mimo místa vyhrazená se orgánu ochrany přírody;
- vjíždět a setrvávat s motorovými vozidly a obytnými přívěsy mimo silnice a místní komunikace a místa vyhrazená se souhlasem orgánu ochrany přírody, kromě vjezdu a setrvání vozidel orgánů státní správy, vozidel potřebných pro lesní a zemědělské hospodaření, obranu státu a ochranu státních hranic, požární ochranu, zdravotní a veterinární službu a vozidel vodohospodářských organizací;
- pořádat automobilové a motocyklové soutěže;
- požívat otrávených návnad při výkonu práva myslivosti;
- povolovat nebo uskutečňovat záměrné rozšiřování geograficky nepůvodních druhů rostlin a živočichů;
- stavět nové dálnice, sídelní útvary a plavební kanály;
- provádět chemický postřik cest;
- těžit nerosty a humolity;
- měnit dochované přírodní prostředí v rozporu s bližšími podmínkami ochrany CHKO;
- umisťovat a povolovat nové stavby;
- na území 1. zóny CHKO je dále zakázáno:
 - povolovat a měnit využití území;
 - měnit současnou skladbu a plochy kultur, nevyplývá-li změna z plánu péče o CHKO;
 - hnojit pozemky, používat kejdu, silážní jámu a ostatní tekuté odpady;
- na území 1. a 2. zóny CHKO je rovněž zakázáno:
 - hospodařit na pozemcích mimo zastavěná území způsobem vyžadujícím intenzivní technologie, zejména prostředky a činnosti, které mohou způsobit podstatné změny v biologické rozmanitosti, struktuře a funkci ekosystémů anebo nevratně poškodit půdní povrch, používat biocidy, měnit vodní režim či provádět terénní úpravy značného rozsahu;
 - zavádět intenzivní chovy zvířete, například obory, farmové chovy, bažantnice;
 - pořádat soutěže na jízdách kolech mimo silnice, místní komunikace a místa vyhrazená se souhlasem orgánu ochrany přírody.

Výčet zákazů je sice poměrně rozsáhlý, ale v mnoha případech (zejména pokud jde o hospodářskou činnost a odpadové hospodářství), vlastně prosazuje něco, co by mělo být krédem pro všechny slušné lidi. Ochrany přírody a krajiny není stavěna zcela puritánsky a dává určitý prostor pro aktivity CR, které jsou v současné době velmi moderní. Navíc pojem udržitelný CR se stává stále více měřítkem kvality nabízených služeb a produktů CR obecně.

Tato problematika je obsažena v dokumentu mezinárodních organizací UNWTO a WTTC jako rozpracování Agendy 21. Tento dokument je z roku 1996 a stanovuje podmínky a specifika CR. Je znám jako „Agenda 21 pro průmysl CR: Směrování k environmentálně udržitelnému vývoji“ (anglicky: Agenda 21 for the Travel & Tourism Industry: Towards Environmentally Sustainable Development). S obsahem dokumentu se seznámíme později.

3 FUNGOVÁNÍ SPRÁV NP A CHKO

3.1 Nástroje řízení a formy managementu NP a CHKO

Podle zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny musí být veškeré území NP podřízeno zachování a zlepšení přírodních poměrů a musí být v souladu s vědeckými a výchovnými cíly sledovanými jejich vyhlášením. Zřizování NP, jejich poslání a bližší ochranné podmínky se vyhláší zákonem.

Základní ochranné podmínky NP podle výše uvedeného zákona, zejména ve smyslu zakázaných škodlivých činností, byly již popsány v podkapitole 2.3.1. Další podrobnější pokyny pro správy NP vydává MŽP většinou formou vyhlášek, metodických instrukcí, metodických pokynů, společných sdělení apod. Příklady:

- vyhláška MŽP č.166/2005 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona č.114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny ve znění pozdějších předpisů, v souvislosti s vytvářením soustavy NATURA 2000;
- metodická instrukce (11/2006) MŽP č. 1/2006 k managementu volně žijících živočichů, kteří jsou zvěří (péče o zvěř a myslivost) na území NP;
- metodický pokyn MŽP, ZP11/2004 k vymezení zón ochrany přírody v NP ČR;
- metodický pokyn MŽP, ZP03/2006, kterým se stanoví obsah plánů péče o NP a jejich ochranná pásma a postup jejich zpracovávání, projednávání a schvalování;
- společné sdělení ZP41/2007 odboru zvláště chráněných částí přírody. Odboru legislativního a odboru řízení státní správy k problematice návštěvních řádů NP podle §19 zákona č.114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, v platném znění.

Podle zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny jsou CHKO rozsáhlá území s harmonicky utvářenou krajinou, charakteristicky vyvinutým reliéfem, významným podílem ekosystému lesních a trvalých travních porostů, s hojným zastoupením dřevin, případně s dochovanými památkami historického osídlení. CHKO, jejich poslání a bližší ochranné podmínky vyhláší vláda republiky nařízením.

Hospodářské využívání CHKO se provádí podle zón odstupňované ochrany tak, aby se udržoval a zlepšoval jejich přírodní stav a byly zachovány a vytvářeny optimální ekologické funkce těchto území.

Rekreační využití je přípustné, pokud nepoškozuje přírodní hodnoty CHKO.

Základní ochranné podmínky v CHKO podle zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, zejména ve smyslu zakázaných škodlivých činností, byly již popsány v podkapitole 2.3.1. Podobně jako v případě NP vydává MŽP pro správy CHKO podrobnější výklad některých jejich povinností formou metodických pokynů. Jako příklad mohou posloužit tyto dokumenty:

- metodický pokyn MŽP, ZP06/2004, kterým se stanoví obsah plánů péče o CHKO a postup jejich zpracování, projednání a schvalování;
- metodický pokyn MŽP, ZP01/2006 k vymezení zón ochrany v CHKO ČR.

3.1.1 Působnost správ NP a CHKO

Správy NP a CHKO vykonávají státní správu na svěřeném území NP anebo CHKO. Jejich základní povinností je ekologická ochrana všech přírodních a krajinných systémů. Za tímto účelem jsou oprávněny vydávat nařízení a vyhlášky a udělovat výjimky z ochranných podmínek a ukládat také pokuty za poškozování přírody a krajiny. Mohou zřizovat stráž přírody, která kontroluje dodržování předpisů o ochraně přírody a krajiny.

Současně jsou správy NP a CHKO povinny spolupracovat s občanskou veřejností a obcemi na svěřeném území. Důvodem jsou podstatné náležitosti přímo dané zákonem o ochraně přírody a krajiny. Jde o to, že občanská sdružení s právní subjektivitou, jejichž hlavním posláním je ochrana přírody a krajiny, jsou oprávněny požadovat od státní správy informace o všech opatřeních a akcích, kterými mohou být dotčeny zájmy ochrany přírody, a to věcně i místně. Obce zase mohou od státní správy vyžadovat podklady, informace a potřebná vysvětlení k zásahům do přírody i způsobům její ochrany, zejména pokud takové zásahy mohou nepříznivě ovlivnit prostředí v obci nebo omezit výkon práv jejich obyvatel.

Rada NP zřizuje k projednání a posouzení všech důležitých dokumentů ochrany a řízení NP a jeho ochranného pásma radu NP jako iniciativní a konzultační orgán. Členy rady NP jsou delegovaní zástupci obcí a v horských oblastech zástupci Horské služby, na jejichž území se NP a jeho ochranné pásmo rozkládá. Další členové rady NP jsou jmenováni z řad:

- nejvýznamnějších právnických a fyzických osob s podnikatelskou činností na území NP, zejména z oblasti lesnictví, zemědělství, obchodu a cestovního ruchu;
- odborníků z vědeckých a odborných pracovišť;
- pracovníků orgánů státní správy.

Návrhy zóny NP, návštěvní řád a plán péče o NP musí správa NP před schválením dohodnout se zástupci obcí členy rady NP. Případné rozpory pak řeší MŽP po projednání s dotčenými obcemi.

3.2 Pravomoci, povinnosti za svěřené chráněné území

Pravomoci správ NP a CHKO již byly naznačeny v podkapitole 3.1.1. Povinnosti spočívají v dodržování základních preambulích zákona o ochraně přírody a krajiny a v případě CHKO i ochraně a zachování kulturního dědictví.

V pravomoci správ NP a CHKO je také rozhodování o odstraňování neoprávněných zásahů do přírody a krajiny na svěřeném území. Každý kdo poškodí, zničí nebo nedovoleně změní části přírody a krajiny je povinen navrátit ji do původního stavu, pokud je to možné a účelné. Pokud to není možné a účelné může správa NP nebo CHKO uložit viníkovi přiměřená náhradní opatření, které mohou kompenzovat následky nedovoleného jednání. V každém případě však musí viník počítat s postihem za přestupek nebo protiprávní jednání či trestní čin.

Fyzické osobě může být uložena pokuta až do výše 10 tis. Kč, dopustí-li se přestupku tím, že například:

- nedovoleně mění či ruší dochovaný stav přírody ve zvláště chráněném území;
- nedovoleně zasahuje do přirozeného vývoje zvláště chráněných rostlin;
- zraňuje, chová bez povolení zvláště chráněné živočichy nebo ptáky nebo jinak nedovoleně zasahuje do jejich přirozeného vývoje;
- vykonává činnost zakázanou v ochranném pásmu určeném k zabezpečení zvláště chráněných částí přírody apod. (blíže § 87 zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny).

Další přestupky fyzických osob, které mohou být sankcionovány pokutou do výše 20 tis. Kč se týkají například:

- zničení součásti přírody ve zvláště chráněném území nebo zničení zařízení určených k ochraně označení a vybavení zvláště chráněném území;
- zničení zvláště chráněných rostlin;
- ohrožování nad nezbytnou míru zvláště chráněné části přírody při zásazích proti škůdcům, rostlinným chorobám, plevelům, a při hygienických opatřeních;
- chytání zvláště chráněných živočichů;
- poškozování nebo bez povolení pokácení dřevin rostoucích mimo les;
- porušování ustanovení návštěvního řádu NP (blíže § 87 zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny).

Pokutu do výše 100 tis. Kč může fyzická osoba očekávat dopustí-li se přestupku například tím, že:

- usmrtí zvláště chráněného živočicha;
- zničí zvláště chráněnou rostlinu;
- pokácí bez povolení nebo závažně poškodí skupinu dřevin rostoucích mimo les;
- nedovoleně sbírá nebo poškozují zvláště chráněné nerosty;
- závažně poškodí nebo zničí významný krajinný prvek (blíže § 87 zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny).

Pokuty se také dotýkají právnických osob při výkonu jejich podnikatelské činnosti. Sankce může dosáhnout 1 mil. až 2 mil. Kč. Prohřešky více méně kopírují nedovolené chování

fyzických osob (blíže § 88 zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny).

Výše uvedené pokuty vybírají správy NP a CHKO a výnosy z těchto pokud se dělí způsobem, který upravuje zákon ČNR č. 388/1991 Sb., o Státním fondu životního prostředí. Část prostředků z výnosů pokut je příjmem správ NP a CHKO.

3.3 Komunikace s veřejnou správou, podnikatelskými subjekty a obyvatelstvem

Výkon ochrany přírody a krajiny obecně vykonávají tyto orgány:

- obecní úřady;
- obecní úřady obcí s rozšířenou působností;
- krajské úřady;
- správy NP a CHKO (na svěřených územích);
- Česká inspekce životního prostředí;
- MŽP;
- újezdní úřady (MO ve vojenských prostorech).

Každá výše jmenovaná instituce má své profesionální povinnosti v oblasti ochrany životního prostředí. A tady někdy bývá prostor pro řadu nedorozumění, zejména pokud jde o zabezpečování povinností obcí a krajů v komplexní péči o celkový harmonický sociálně ekonomický rozvoj svěřeného území.

V poslední době je například velmi medializováno ničení kůrovce v NP Šumava. Starostové dotčených šumavských obcí kritizují správu NP a MŽP a to, že kůrovce neničí, napadené porosty nelikviduje, kůrovec se šíří i do zón NP, kde je povolena hospodářská činnost, a že NP hodlá učinit ze Šumavy neobydlené území bez lidského faktoru. Řada renomovaných odborníků na lesní hospodářství a i laiků se dohaduje o správném hospodaření v lesích NP Šumava a přilehlém CHKO. Historici dokazují, že Šumava byla vždy osídlená, že zde probíhala čilá hospodářská a kulturní činnost, člověk žil v rovnováze s přírodou, která mu dávala obživu apod. Diskuse nebere konce a je plná hluboké hořkosti a nepochopení pro podmínky života obyvatel tamních oblastí.

Podobné problémy mají i krajská a obecní zastupitelstva v dalších zvláště chráněných územích. Počátkem roku 2002 se řešily velmi ožehavé problémy s provozem lyžařského střediska v CHKO Jeseník. Konkrétně v oblasti Pradědu – Ovčárna. Podmínky ochránců přírody byly velmi tvrdé a fakticky znemožňovaly podnikatelskou činnost, ačkoliv ta vykazovala značné množství ekologických prvků a majitel lyžařského střediska byl ochoten respektovat podmínky ochrany přírody a krajiny. Navíc pro místní samosprávné orgány

představovalo omezení provozu lyžařského střediska zrušení cca 300 pracovních příležitostí, a tedy vážné narušení sociálně ekonomických podmínek oblasti s vysokou mírou nezaměstnanosti.

Klasická průmyslová činnost nepřipadá ve zvláště chráněných krajinných územích v úvahu. Služby CR však mohou za určitých okolností nabídnout obyvatelstvu těchto území pracovní uplatnění a zároveň zvýšit společenskou prestiž těchto oblastí. V tomto případě je na místě hovořit o Agendě 21 neboli o agendě pro 21. století, která je základním dokumentem Konference v Rio de Janeiru o životním prostředí a rozvoji, která se uskutečnila v roce 1996.

Deklarace z Rio de Janeira o životním prostředí má 4 hlavní části:

- ochrana zdrojů a hospodaření s nimi;
- sociálně ekonomické aspekty;
- finanční zdroje;
- úloha velkých finančních skupin.

Prioritními cíly jsou:

- zefektivnění spotřeby energie a surovin;
- zavádění nových technologií;
- změny v hospodaření s půdou;
- aplikace EIA (vlivu velkých staveb na životní prostředí);
- odstranění chudoby.

Agenda 21 rozpracovává zásady udržitelného rozvoje do podmínek měst, regionů a podle typů lidských aktivit nebo ekonomických sektorů.

Pro CR je zpracována Agenda 21 pro CR. Tento dokument společně vypracovaly mezinárodní organizace CR, a to UNWTO a WTTC and Earth Council pod úplným názvem „Agenda 21 pro průmysl CR: Směřování k environmentálně udržitelnému vývoji (Agenda 21 for the Travel & Tourism Industry: Towards Environmentally Sustainable Development) v roce 1996.

Uvedený dokument definuje hlavní zásady, poslání a možnosti udržitelného CR. Cestovní ruch a cestování:

- mohou pomoci lidem v dosažení zdravého aktivního života v harmonii s přírodou;
- mohou přispět k zachování, ochraně a regeneraci zemského ekosystému;
- měly by být založeny na udržitelných vzorcích produkce a spotřeby a ochrana životního prostředí by se měla stát neoddelitelnou součástí procesu rozvoje CR.

Podle tohoto dokumentu CR a cestování, mír, rozvoj a ochrana životního prostředí jsou vzájemně závislé. Rozvoj CR by měl být proto řízen ve spolupráci s obyvateli dotčených míst a rozhodování v procesu plánování by mělo být realizováno na místní úrovni. Rozvoj CR by měl vycházet z poznání a podpory identity, kultury a zájmů místního obyvatelstva. Cestovní ruch by měl plně využít svého potenciálu pro vytváření zaměstnanosti žen a místního obyvatelstva. Cestovní ruch by měl respektovat mezinárodní zákony na ochranu životního prostředí.

To všechno jsou hluboké pravdy a zároveň i prostor pro tvůrčí přístupy k jednání o osudu marginálních oblastí, kde se aktivity CR mohou stát důležitým faktorem sociálně ekonomického a kulturního rozvoje - prostředkem odstranění sociálních rozdílů a zachování nejen životního prostředí, ale i kulturních identit.

Důležitým předpokladem rozvoje CR v regionech je princip tzv. partnerství. Jde o spolupráci soukromého, veřejnoprávního a neziskového sektoru s občany daného území. Spolupráce všech zainteresovaných právnických a fyzických osob s veřejnou správou je velmi důležitá. Ta představuje v obci nebo regionu celou komunitu a její podstatou je hledání a řešení společných problémů a dosažení společných cílů. Partnerství sdružuje a znásobuje úsilí a vkládané prostředky zúčastněných subjektů (místních obyvatel, správy, podnikatelů, neziskových organizací atd.) a je na něm závislá kvalita výsledného produktu. Z pohledu turistů a návštěvníků jsou služby CR komplementárními a vzájemně se podmiňujícími. Pokud v tomto procesu některá služba funguje špatně anebo dokonce vůbec, máto negativní dopady na další provozovatele služeb CR a v konečném důsledku to komplikuje rozvoj CR na celém dotčeném území.

4 CHARAKTER JEDNOTLIVÝCH NP A CHKO

V ČR, jak již bylo konstatováno v úvodní kapitole, jsou 4 NP a 25 CHKO. Z databáze Ústavu územního rozvoje Brno, který se mimo jiné též zabýval problematikou CR ve zvláště chráněných územích, lze vysledovat hlavní charakteristiky těchto oblastí a zejména pak i doporučit vybrané aktivity CR.

4.1 Národní park Šumava a CHKO Šumava

Národní park Šumava je největším národním parkem na území ČR. Jeho rozlohu ještě zvyšuje přilehlé území v podobě CHKO Šumava.

Tabulka č.3: Rozloha NP a CHKO a jeho charakter:

Ukazatel	Rozloha	% z rozlohy plochy NP a CHKO
NP Šumava	68 064 ha	x
CHKO (tvoří ochranné pásmo NP)	99 624 ha	x
Lesnatost	54 100 ha	80%
Nelesní pozemky	13 900 ha	20%
Zemědělská plocha	5 900 ha	9%
Vodní plochy a toky	1 100 ha	1%
Ostatní plochy	6 800 ha	10%
Zástavba	66 ha	0,1%

Sám název Šumava prozrazuje, že se jedná o hluboké šumící lesy. Samotné území Šumavy má příznivé podmínky pro CR a to zejména pak v oblasti, která představuje území CHKO. Každá část Šumavy je trochu specifická, takže je rozumné si ji rozdělit na území, ve kterých by aktivity CR připadaly v úvahu.

4.1.1 Královský hvozď (100% CHKO),

Královský hvozď má rozlohu 110 km². Je to hornatina s hřebenem Špičácké sedlo – Jezerní hora (1343 m) – Ostrý. Na severu a východě přechází do členitého podhůří, na jihu pak do Železnorudské kotliny. Průměrná lesnatost činí 80 – 90%. Pokud jde o osídlení, s výjimkou města Železná Ruda, nejsou v území trvalá významnější sídla.

Hlavní hodnoty pro CR:

- Černé a Čertovo jezero;
- turistická hřebenovka Jezerní hora – Ostrý;
- lyžařské vleky a sjezdovky;
- zřícenina hradu Pajrek.

Optimální aktivity CR:

- pěší turistika;
- zimní sporty (lyžování apod.), zimní rekreační střediska zde mají dlouholetou tradici;
- cykloturistika;
- kulturně poznávací CR.

4.1.2 Pancíř – Prenet (100% CHKO)

Rozloha území činí 140 km². Jádrem je výrazný hřbet mezi kótami Pancíř, Můstek a Prenet. K jihozápadu prudce spadá k horní Úhlavě, k severozápadu se mírněji sklání do podhůří. Průměrná lesnatost cca 80%. Malý počet obyvatel – řídká síť málo lidnatých venkovských sídel horského typu.

Hlavní hodnoty pro CR:

- turistická hřebenovka Pancíř – Prenet;
- lyžařské vleky a sjezdovky;
- Zelená Lhota (poutní místo).

Optimální aktivity CR:

- pěší turistika;
- zimní sporty (lyžování apod.), zimní rekreační střediska zde mají dlouholetou tradici;
- cykloturistika;
- církevní CR;
- lesní turistika, poznávání přírody;

- hipoturistika.

4.1.3 Hartmanicko (54% NP a 46% CHKO)

Rozloha území činí 110 km². Jde o členitou hornatinu s osovým hřbetem Křemelná (1025 m) – Vysoký hřbet (1076 m). Na severu se snižuje do šumavského podhůří s nižším podílem lesů. Sídlní celky jsou soustředěny při severní hranici CHKO. Významnější je pouze středisko mikroregionu městečko Hartmanice, ostatní sídla jsou drobná.

Hlavní hodnoty pro CR:

- turistické trasy s výhledy do vnitrozemí;
- Dobrá Voda (poutní místo);
- Březník (poustečna mnicha Vintříře).

Optimální aktivity pro CR:

- pěší turistika;
- lyžařská turistika (běžky);
- cykloturistika;
- církevní CR.

4.1.4 Pláně (99% NP a 1% CHKO)

Pláně představují srdce Šumavy. Jsou zde vysoké náhorní planiny s průměrnou výškou 1000 – 1100 m, s horskými lesy a rašeliništi. Hustota osídlení je velmi malá, sídla horského typu jsou drobná a vzájemně vzdálená. Pohraniční pás je zcela neosídlen.

Hlavní hodnoty pro CR:

- unikátní krajinný typ vysokých náhorních planin s rašeliništi;
- rozhledna Poledník;
- balvanové řečiště Vydry;
- pramen Vltavy;
- Prášílské jezero a jezero Laka.

Optimální aktivity pro CR:

- pěší turistika;
- cykloturistika;
- lyžařská turistika (běžky);

- poznávání přírody.

4.1.5 Kašperskohorsko a Stašsko (15% NP a 85% CHKO)

Rozloha činí 120 km². Jde o členitou vrchovinu až pahorkatinu, která je rozdělená přítoky Volyňky a Otavy s 50 – 60% podílem lesních ploch. Hustota sídelní sítě je vyšší v okolí Stach, ale vesměs jde o velmi drobná rozptýlená sídla.

Hlavní hodnoty pro CR:

- tradiční střediska zimních sportů Churáňov a Zadov;
- Kašperské Hory (městská památková rezervace);
- Stachy (vesnická památková rezervace);
- hradiště Obří hrad;
- Zdíkov (poutní místo).

Optimální aktivity pro CR:

- lyžařská turistika (běžky);
- zimní sporty;
- pěší turistika;
- cykloturistika;
- hipoturistika;
- kulturně poznávací CR;
- církevní CR.

4.1.6 Borovoladsko (55% NP a 45% CHKO)

Rozloha činí 120 m² . Charakterem hornatina s relativně izolovanými masivy (nejvyšší Světlá hora s 1123 m), které jsou střídány menšími kotlinami s rašeliništi. Velmi malá hustota osídlení, výlučně drobná sídla horského typu.

Hlavní hodnoty pro CR:

- naučná stezka v Chalupské slati;
- zřícenina hradu Kunžvart;
- Borová lada (šumavské roubenice).

Optimální aktivity pro CR:

- pěší turistika;

- poznávání přírody;
- cykloturistika;
- kulturně poznávací CR.

4.1.7 Lenora – Boubín (7% NP a 93% CHKO)

Rozloha oblasti činí 100 km². Jde o nejvyšší vnitrozemský masív Šumavy, Boubín (1362 m) – Bobík přechází na jihu do kotliny podél teplé Vltavy a Řásnice. Hlavní osídlení je ve městečku Lenora, ostatních několik sídel má nepatrnou lidnatost.

Hlavní hodnoty pro CR:

- Boubín (prales, rozhledový bod);
- začátek splavnosti Vltavy pro vodácké sporty.

Optimální aktivity pro CR:

- pěší turistika;
- cykloturistika;
- lyžařská turistika (běžky);
- vodácká turistika.

4.1.8 Vimpersko – Prachaticko (100% CHKO)

Rozloha činí 160 km². Krajina je přechodným pásem mezi horským a podhorským vrchovinným reliéfem s převahou lesů a významným zastoupením luk a pastvin. Sídelní síť tvoří málo lidnatá sídla s větší hustotou v prachatické než vimperské části území.

Hlavní hodnoty pro CR:

- turistické trasy s výhledy do vnitrozemí;
- Záblatí (gotický kostel);
- Chroboly (poutní místo).

Optimální aktivity pro CR:

- pěší turistika;
- cykloturistika;
- hipoturistika;
- lyžařská turistika (běžky);

- církevní CR;
- kulturně poznávací CR;
- lovecká turistika .

4.1.9 Vltavská kotlina (40% NP a 60% CHKO)

Rozloha činí 70 km² . Převažujícím typem reliéfu krajiny je kotlinovitá brázda s rašeliništi protékaná Teplou Vltavou. Podíl lesů, luk a pastvin je zhruba vyrovnaný. Sídlním centrem je město Volary, ostatní řídké rozložená sídla mají malé počty stálých obyvatel.

Hlavní hodnoty pro CR:

- Volary (městská památková zóna);
- Dobrá (lidové dřevěné domy).

Optimální aktivity pro CR:

- kulturně poznávací CR
- pěší turistika;
- cykloturistika;
- vodácká turistika;
- lyžařská turistika (běžky);
- sportovní rybářství.

4.1.10 Trojmezí (90% NP a 10% CHKO)

Rozloha oblasti činí 160 km² . Hornatina s výrazným hřebenem Smrčina – Plechý (1378 m) – Třístoločník, rozdělená přítoky Teplé a Studené Vltavy, s výjimkou severní části souvisle zalesněná. Velmi malá stálá sídla (Stožec a Nové Údolí) mají povahu lesních samot.

Hlavní hodnoty pro CR:

- Plechý (nejvyšší český vrchol Šumavy);
- Plešné jezero;
- Medvědí stezka (viklany);
- místo styku hranic 3 států;
- Stožec (vesnická památková rezervace);
- Švarcenberský kanál (technická památka).

Optimální aktivity pro CR:

- pěší turistika;
- cykloturistika;
- lyžařská turistika (běžky);
- kulturně poznávací CR.

4.1.11 Lipno (2% NP a 98% CHKO)

Rozloha činí 150 km² . Jde o kotlinu z větší částí zaplavenou lipenskou přehradou. Levobřežní část jezera je poměrně hustě osídlená. Převažují ovšem rekreační objekty. Pro pravý břeh je typické drobné rozptýlené osídlení.

Hlavní hodnoty pro CR:

- vodní nádrž využitelná k rekreačním účelům;
- Horní planá (historické jádro, Stifterův památník);
- sportovní areál Kramolín.

Optimální aktivity pro CR:

- vodní sporty;
- cykloturistika;
- pěší turistika;
- hipoturistika;
- sportovní rybářství;
- kulturně poznávací CR;
- zimní sporty v areálu Kramolín.

4.1.12 Vítkův kámen (100% NP)

Rozloha činí 62 km² . Hornatina s nejvyšším bodem (Vítkův kámen 1053 m) uprostřed se sklonovou asymetrií. Severní svahy jsou strmější. Nepatrně osídlené území. Pouze několik horských osad.

Hlavní hodnota pro CR:

- Vítkův kámen (zřícenina hradu);
- Přední Výtoň (gotický kostel);

- turistické vyhlídkové trasy.

Optimální aktivity pro CR:

- pěší turistika;
- cykloturistika;
- kulturně poznávací CR;
- lyžařská turistika (běžky).

Bližší informace na např.: na www.npsumava.cz

4.2 Národní park Podyjí

Národní park Podyjí patří mezi menší zvláště chráněná území. Jeho rozloha činí cca 92 km². Opět si ho rozdělíme na území se specifickou charakteristikou.

Tabulka č.4: Specifická území NP Podyjí

Rozloha (km ²)	Území	Podíly NP a ochranného pásma NP na území
42 km ²	Znojensko	35% NP a 65% ochranné pásmo NP
30 km ²	Vranovsko	45% NP a 55% ochranné pásmo NP
20 km ²	Klidové údolí Dyje	100% NP

Do NP zasahuje na území Znojemska okrajová část města Znojma. Venkovskou sídelní síť zde tvoří drobné jednotky. Území je rozčleněno zářezy přítoků Dyje. Lestnatost kolísá od 80 – 90% ve vnitřních částech k 10 – 20% ve vnějších částech území.

Vranovsko je charakteristické mírně zvlněnou pahorkatinou, proříznutou zahloubením údolí řeky Dyje. Osídlení je v okolí Vranova nad Dyjí kompaktní, vesnice jsou poměrně lidnaté.

Klidové údolí Dyje území je bez trvalého osídlení. Je to hluboké údolí řeky Dyje se skalnatými a suťovitými svahy s teplomilnou vegetací.

Potenciál CR je velmi rozmanitý. Na území Znojemska jde např. o zříceninu hradu Nový Hrádek, město Znojmo (hradiště sv. Hypolita), Havranické vřesoviště, Popice (poutní místo) apod. Vranovsku dominuje zámek Vranov nad Dyjí. V blízkosti je vranovská přehrada a ledové sluje (přírodní zajímavost). Klidové údolí Dyje charakterizuje unikátní reliéf a vegetační skladba kaňonovitého říčního údolí.

Optimální aktivity pro CR:

- kulturně poznávací CR;
- pěší turistika;
- cykloturistika;
- církevní CR;
- poznávání přírody;
- možná i lovecká turistika.

Specifickou formu aktivity CR je však třeba použít pro Klidové území Dyje. Na toto území by měl návštěvník vstupovat pouze s odborným průvodcem a věnovat se jen pozorování přírody.

Bližší informace na www.nppodyji.cz

4.3 Krkonošský NP

Krkonošský NP je v představách veřejnosti spojován zejména se zimními sporty (lyžování), sportovními soutěžemi a horskou turistikou. Specifická území, nejsou moc bohatá na historické a kulturní památky, ale přesto lze v nich najít mnoho zajímavých věcí a poznání.

Tabulka č.5: Specifická území Krkonošského NP:

Rozloha (km ²)	Území	Podíly NP a ochranného pásma NP na území
30 km ²	Mumlava	65% NP a 35% ochranného pásma NP
55 km ²	Jizera	20% NP a 80% ochranného pásma NP
50 km ²	Jizerka	87% NP a 13% ochranného pásma NP
110 km ²	Labe	88% NP a 12% ochranného pásma NP
90 km ²	Úpa	70% NP a 30% ochranného pásma NP
80 km ²	Malá Úpa - Rýchory	96% NP a 4% ochranného pásma NP
125 km ²	Vrchlabí – Jánské Lázně	100% ochranné pásma NP

Jediným stálým sídlem na území Mumlavy je Harrachov. Území tvoří říčka Mumlava (Mumlavský důl) s Mumlavským vodopádem. V pramenité oblasti je ledovcový kar pod Kotletem (1435 m).

Území Jizery se nachází v údolí horního toku řeky Jizery, které se rozšiřuje na levém břehu do bočních kotlin. V těchto kotlinách jsou velká rekreační sídla, jinak jde o drobné rozptýlené osídlení.

Území Jizerky je kotlinovité údolí lemované z obou stran horskými rozsochami o výšce okolo 1000 m. Osídlení je horského typu a rozptýlené.

Území Labe je vždy prezentováno Špindlerovým mlýnem. Jde o část Krkonoš na povodí nejhořejšího Labe včetně Bílého Labe s typicky rozvinutými náhorními planinami o výškách 1350 – 1500 m a hlubokými údolími (známými jako „doly“).

Stejně jako na územích Mumlavy a Labe je na území Úpy jediným větším sídlem Pec pod Sněžkou. Ostatní osídlení představují většinou samoty. Na tomto území pramení řeka Úpa a nad ní jsou nejvyšší hory Krkonoš (Sněžka 1602 m a Studničná (1554 m).

Malá Úpa – Rýchory je horské území, které je ukončené menším karem pod Pomezními boudami. Jižně je poměrně samostatný masiv Rýchor (Dvorský les 1033 m). Osídlení je soustředěno do údolí Malé Úpy (Maršov) a kolem Albeřického potoka.

Území Vrchlabí – Jánské Lázně se celé nachází v ochranném pásmu NP. Jde v zásadě přechodovou vrchovinu mezi horskými masivy a podhůřím, modelovanou vodními roky a lestnatost se snižuje s nadmořskou výškou. Je zde hustá sídelní síť. Ve vyšších pásmech jsou rekreační sídla a lázeňská sídla. Pro nižší pás je typické vrchovinné osídlení s městským centrem Vrchlabí.

Potenciál CR má podobu buď přírodních a technických památek, anebo pak souvisí jen se sportovními aktivitami. Na území Mumlavy jde o Mumlavský vodopád. Na území Jizerky je rozhledna Žalý, v Horních Šlapanicích je vesnická památková rezervace, na Benecku pak horská lidová architektura a zřícenina hradu Šlapanice. A nesmíme zapomenout ani na technickou památku Mikuláškův mlýn. Území Malé Úpy – Rýchor je v Horním Maršově typické krkonošskou lidovou architekturou a zříceninou hradu Hrádek. Území Vrchlabí – Jánské Lázně je především známé svými lázeňskými službami. Vrchlabí má zajímavé městské jádro a zámek. V Černém dole je kostel. Po celém území NP jsou k dispozici lyžařské vleky, lanovky a sjezdovky, běžecké stopy a další zařízení pro zimní sporty.

Optimální aktivity pro CR:

- zimní sporty;
- lyžařská turistika (běžky);
- pěší turistika;
- cykloturistika;
- hipoturistika;
- venkovská turistika;
- kulturně poznávací CR;
- sportovní akce.

Bližší informace na www.krnap.cz

4.4 Národní park České Švýcarsko a CHKO Labské pískovce

Národní park České Švýcarsko je nejmladším NP v ČR a svým charakterem patří k nejunikátnějším místům celé Evropy. Ochranné pásmo NP nebylo zřízeno, protože tuto funkci plní sousední CHKO Labské pískovce a CHKO Lužické hory (o tomto CHKO bude zmínka později).

Opět si rozdělíme území podle specifík.

Tabulka č.6: Specifická území NP České Švýcarsko:

Rozloha (km ²)	Území	Podíly NP a CHKO na území
110 km ²	Děčínský Sněžník	100% NP
105 km ²	Střední Kamenice	4% NP a 96% CHKO
70 km ²	Hřbensko – Jetřichovice	98% NP a 2% CHKO
38 km ²	Mikulášovsko	100% NP

Území Děčínského Sněžníku je vrchovina typu pískovcové strukturní stupňoviny s vypreparováním odolných částí (Děčínský Sněžník 723 m, Tiské skály, Ostrovské skály). Hlavní sídelní celky jsou soustředěny na ose Děčín – Jílové – Libouchec.

Pro krajinu na území Střední Kamenice je charakteristický pahorkatinný až vrchovinný reliéf s občasnými izolovanými vrcholy (Růžovský vrch 619 m) se středovou kotlinou při soutoku Kamenice a Chřibské Kamenice. V sídelní síti převládá typ lineárních údolních vesnic.

Území Hřensko – Jetřichovice jsou ona známá skalní města, bludiště, skalní okna a brány, soutěsky a kaňony. Lesnatost činí 90%. Jediné větší sídlo je Hřensko, jinak se jedná jen o malá letoviska.

Mikulášovsko je vrchovina. Trvalá sídla se vyskytují jen v prostoru Brtníky – Vlčí Hora – Sněžná.

Hlavním potenciálem CR v celé oblasti jsou zejména přírodní památky. Na území Děčínský Sněžník a Hřensko – Jetřichovice jsou to skalní města, bludiště, skalní okna a brány, soutěsky a kaňony, známá Pravčická brána a soutěska Kamenice s plavbou na člunech. Z kulturních památek je zajímavý zámek v Jílovém a kostel v České Kamenici. Na území Mikulášovsko jsou 2 rozhledny (Tanečnice a Panský) a poutní místo Sněžná.

Významným fenoménem Českého Švýcarska zejména v minulosti bylo horolezectví, které se nejprve objevilo v německé části Labských pískovců. Pak se rozšířilo i na českou stranu, která se stala koncem 19. století jednou z prvních a nejslavnějších lezeckých oblastí. Po zřízení NP bylo skalní lezení zakázáno, později povoleno jen po část roku.

Optimální aktivity pro CR:

- pěší turistika;
- poznávání přírody;
- cykloturistika;
- kulturně poznávací CR;
- církevní CR.

Bližší informace na www.npcs.cz

4.5 CHKO Beskydy

CHKO Beskydy patří svou rozlohou (1 197 km²) mezi nejrozsáhlejší chráněná území v ČR. Vyskytují se zde výjimečné přírodní hodnoty, zejména původní pralesovité lesní porosty se vzácnými druhy karpatských živočichů a rostlin. Jsou zde rovněž unikátní povrchové i podzemní krasové jevy a samotná krajina je zajímavá z pohledu soužití člověka – přírody - krajiny.

Tabulka č.7: Specifická území CHKO

Rozloha (km ²)	Území
110 km ²	Třinecko
70 km ²	Jablunkovsko
110 km ²	Morávka
60 km ²	Lysá hora - Kyčera
190 km ²	Ostravice
120 km ²	Radhošť - Kněhyně
80 km ²	Hodslavický Javorník
130 km ²	Rožnovská Bečva
90 km ²	Bystřička
197 km ²	Horní vsetínská Bečva
70 km ²	Lidečsko

Území Třinecko je výrazné čelo beskydského masivu, rozčleněné údolími vodních toků. Je téměř souvisle zalesněné. Na území jsou 2 horská údolní sídla s lineárním půdorysem.

Jablunkovsko je zalesněný horský masív s centrálním údolím říčky Lomné, který je na jihu uzavřen státní hranicí.

Území Morávka je rovněž zalesněný horský masív s výrazně zahloubeným údolím řeky Morávky. Nejvyšší bod je Travný (1203 m). Kromě prostoru sídel Morávka – Pražmo je území souvisle zalesněno. V dolní části údolí Morávky a Mohelnice jsou údolní typy sídel, na svazích pak rozptýlená zástavba.

Území Lysá hora – Kyčera je nevyšše položené místo Beskyd (Lysá hora 1323 m), které na severním svahu prudce klesá do ostravské pánve. Území je neobydlené.

Území Ostravice je lesnatá hornatina podél údolí řeky Ostravice a jejích zbrojnic Bílé a Černé Ostravice. Sídelní celky se soustřeďují do údolí, na svazích je občasné rozptýlené osídlení.

Radhošť – Kněhyně je území bez trvalého osídlení. Jde o nejsouvislejší vysoké beskydské hřebenovky s výrazným reliéfovým omezením na severu a východě.

Hodslavský Javorník je masív zalesněného horského hřbetu (max. 918 m). Do jižní části zasahuje pasekářská část obce Zubří.

Území Rožnovská Bečva je široké kotlinovité údolí převážně v nejnižších polohách odlesněné. V okolí Rožnova pod Radhoštěm je poměrně hustá sídelní síť, na východě údolí jsou rozlehlé obce s částmi rozptýlenými do svahů. Na území je vodní nádrž Horní Bečva.

Bystřička je členitá vrchovina sklánějící se k údolí říčky Bystřice. V osídlení převažuje rozptýlený valašský typ.

Horní vsetínská Bečva je protáhlá kotlina mezi pohořími Javorníky a Vsetínských vrchů po úbočích zalesněná. Na území je poříční pás valašských vesnických sídel s rozptýlenými částmi ve vyšších polohách.

Území Lidečsko je členitá vrchovina zhruba z cca 60% zalesněná. Svažuje se k údolí říčky Senice. V údolích jsou kompaktní sídla, na svazích rozptýlené osídlení.

Území CHKO Beskydy poskytuje bohatý potenciál CR. Přírodní podmínky a klima jsou ideální pro pěší turistiku a cykloturistiku. Tradiční zimní střediska na území Hodslavský Javorník a Horní vsetínská Bečva mají veškeré předpoklady pro zimní sporty. Prakticky celá oblast CHKO Beskydy skýtá množství kulturních a církevních památek. Charakter krajiny a osídlení nabízí široké pole působnosti pro uplatnění služeb venkovské turistiky (agroturistiky, ekoagroturistiky ap.)

Optimální aktivity pro CR:

- pěší turistika;
- zimní sporty;
- lyžařská turistika (běžky);
- cykloturistika;
- venkovská turistika;
- kulturně poznávací CR;
- církevní CR;
- a možná i sportovní rybaření.

4.6 CHKO Bílé Karpaty

Toto chráněné území má velmi mnoho podob, často kontrastních. A opět si ho rozdělíme na specifická území.

Tabulka č. 8: Specifická území CHKO Bílé Karpaty

Rozloha (km ²)	Území
140 km ²	Horní Vlára
95 km ²	Luhačovicko
100 km ²	Bojnicko
120 km ²	Hrozenkovské Kopanice
190 km ²	Velká Javořina - Hornácko
100 km ²	Strážnicko - Radějov

Území Horní Vlára je členitá vrchovina až pahorkatina s výrazně zahloubenými údolními řeky Vlára a jejích přítoků. Lesnatost krajiny činí cca 60%. Městská sídla (Valašské Klobouky a Brumov-Bylnice) a i vesnická jsou soustředěna do údolí, podíl rozptýleného osídlení ve vyšších polohách je malý.

Luhačovicko je vrchovinný, střídavě zalesněný reliéf s hlubokým zářezem řeky Horní Olšavy a s celkovým slonem k jihovýchodu. Těžištěm osídlení je lázeňské město Luhačovice, venkovská síť je poměrně rovnoměrná, ale s velmi malými jednotkami.

Bojnicko je vrchovinný reliéf v pramenné oblasti řeky Olšavy, hustě erozně rozčleněný. Lesnatost klesá s nadmořskou výškou. Jde o poměrně ucelený sídelní mikroregion s městem Bojnice a okolními převážně drobnými sídly.

Území Hrozenkovské kopanice je hornatina s druhým nejvyšším vrcholem Bílých Karpat (Velký Lopeník 911 m) sklánějící se do vnitrozemí. Podíl lesů, luk a pastvin a polí je zhruba vyrovnaný. Osídlení představují převážně rozvolněné sídelní útvary, vystupující od jádrových částí v údolí vysoko do svahů.

Velká Javořina – Horňácko je nejvyšší část bělokarpatského hřebene (max. 970 m), přecházející do členitého vrchovinného podhůří. Hřeben je souvisle zalesněn, podhůří pak cca z 50%. Osídlení představují převážně samoty v nadprůměrných vzdálenostech s výjimkou drobného sídla Velké nad Veličkou.

Území Strážnicko – Radějov je pohraniční vrchovinný pás s typickými loukami přecházejícími do vnitrozemí ve zvlněnou pahorkatinu. Největší sídelní útvary jsou rozložena při hranici CHKO, se vzrůstající nadmořskou výškou se zdrobňují a vzdalují od sebe.

Potenciál CR je velmi bohatý. Na území CHKO se nachází množství kulturních památek (např.: hrad Brumov, zámek Slavičín, zámek Nový Světlov, zámek ve Strážnici). Je zde řada vesnických památkových zón (Štítná nad Vlárou), lidové valašské stavby a lidové horňácké domy ap. Území je proslavené národopisnými slavnostmi a festivaly (Strážnické slavnosti, Horňácké slavnosti, Kopaničářské slavnosti). Je zde řada poutních míst (Strážnice, Valašské Klobouky). Nalezneme i technické památky (větrný mlýn v Kuželově). A v neposlední řadě hrají na území z hlediska CR důležitou roli lázeňský areál Luhačovice a vodní nádrž Luhačovice a také oblast Petrova s rázovitými vinnými sklepy Plže.

Optimální aktivity pro CR:

- pěší turistika;
- lyžařská turistika (běžky);
- zimní sporty;
- kulturně poznávací CR;
- cykloturistika;
- církevní CR;
- lázeňské pobyty;
- rekreace u vody;
- festivalový CR;
- lovecká turistika;
- venkovská turistika.

4.7 CHKO Blaník

CHKO Blaník je nejmenší zvláště chráněné území s rozlohou 40 km².

Území CHKO je zvlněná pahorkatina s morfologicky výrazným masívem Velkého (638 m) a Malého Blaníku, který převyšuje okolní území o zhruba 150 m. Sídelní síť má typické středočeské uspořádání s konsolidovanými venkovskými sídly a mikroregionálními centry (Louňovice pod Blaníkem, Načeradec). Hora Blaník je národní legenda a zároveň i vyhlídkový bod. V Kondraci je románská rotunda.

Optimální aktivity pro CR:

- pěší turistika;
- cykloturistika;
- kulturně poznávací CR.

4.8 CHKO Blanský les

CHKO Blanský les je chráněné území v blízkosti Českého Krumlova. Vyznačuje se zejména množstvím kulturních památek a přírodních atraktivit.

Tabulka č. 9: Specifická území CHKO Blanský les

Rozloha (km ²)	Území
132 km ²	Vrchovina Blanského lesa
20 km ²	Povltaví
65 km ²	Křemžská kotlina a Budějovická pánev

Vrchovina Blanského lesa je charakteristická zalesněnými masívy s výškami 750 – 1083 m nad mořem včetně úpatních vrchovin s vysokým podílem luk a pastvin. Dominantním vrcholem je hora Klet' s rozhlednou a astronomickou observatoří, který je dostupný lanovkou. Na svazích Kletě jsou lyžařské sjezdovky. Sídelní útvary tvoří nehmotný pás na úpatí masívů, ve výškové úrovni okolo 600 m.

Povltaví je území výrazně zahloubené říční údolí se skalnatými srázy, za jejichž hranou navazuje okrajová pahorkatina. V údolí Vltavy se nachází pouze klášter Zlatá Koruna, jiná vesnická sídla jsou ve vyvýšené poloze nad údolím.

Křemžská kotlina a Budějovická pánev je pahorkatinné území s vysokým podílem zemědělské půdy. Oblast sama se nachází v dešťném stínu masívu vrchoviny Blanského lesa. S výjimkou obcí Křemže, Brlohu a Holubova jsou zde drobná venkovská sídla (většinou však kompaktní). Neproslulejším sídlem je vesnice Holašovice (lidová vesnická architektura, památka UNESCO).

Potenciál CR představuje především kulturní, technické a historické památky (klášter Zlatá Koruna, zřícenina kláštera Kuklov, grafitový důl v Českém Krumlově-Vyšném, zřícenina hradu dívčí kámen, keltské oppidum Třísov, Holašovice). Další možnosti poskytují lyžařské sjezdovky na Kleti a řeka Vltava (vodácké sporty).

Optimální aktivity pro CR:

- pěší turistika;
- kulturně poznávací CR;
- cykloturistika;
- hipoturistika;
- venkovská turistika;
- vodácká turistika;
- zimní sporty;
- lyžařská turistika (běžky).

4.9 CHKO Broumovsko

CHKO Broumovsko má zhruba 4 specifická území.

Tabulka č. 10: Specifická území CHKO Broumovsko

Rozloha (km ²)	Území
162 km ²	Broumovská kotlina a Javoří hory
85 km ²	Broumovské stěny
105 km ²	Adršpach - Ostaš
80 km ²	Střední Metuje a Jestřebí hory

Území Broumovská kotlina a Javoří hory má mírně zvlněný rovinný reliéf. Je zemědělsky využitě. Ze severu je lemováno lesnatým vrchovinným pásem Javořích hor (max.880 m). Venkovská sídla jsou lidnatá, mikroregionální funkce plní město Broumov.

Broumovské stěny je lesnaté území pískovcových skalních měst, roklí a bludišť, které jsou situovány severovýchodně. Na mírném severojižním úpatí území existuje několik převážně malých venkovských sídel.

Adršpach – Ostaš je členitá vrchovina. Nad její průměrnou výškovou úroveň se zvedají 2 pískovcové masívy rozbrázděné do skalních měst (Adršpašsko-teplické skály a Ostaš). Vrchovinné „neskalní“ území doplňuje poměrně hustá sídelní síť malých obcí a i měst (Teplice nad Metují).

Střední Metuje a Jestřebí hory je rozptýleně zalesněná pahorkatina až vrchovina s malým areálem pískovcových skal u Machova. Jihozápadní omezení vyvýšené pásmo Jestřebích hor (Žaltman 739 m). Pro území je typická hustá sídelní síť málo lidnatých venkovských sídel. mikroregionální funkce plní města Police nad Metují a Hronov.

Potenciál CR spočívá především v poznávání přírody a přírodních památek a unikátních přírodních útvarů (pískovcové skály, skalní města ap.). Území je také bohaté na kulturní a historické památky (např.: městské památková rezervace a klášter v Polici nad Metují a v Broumově, lidové vesnické stavby v Machově, vesnická památková zóna v Křinici, skalní kaple a poutní místo Hvězda, zámek Skály, zřícenina hradu Střmen, poutní místa v Teplících nad Metují a na dalších místech – Broumov, Božanov, Verněřovice) a společenské akce (divadelní festivaly v Hronově – „Jiráskův Hronov“).

Optimální aktivity pro CR:

- pěší turistika;
- cykloturistika;
- poznávání přírody;
- kulturně poznávací CR;
- církevní CR;
- festivalová turistika;
- lyžařská turistika (běžky);
- venkovská turistika;
- zimní sporty.

4.10 CHKO České středohoří

CHKO České středohoří patří svou rozlohou (1065 km²) mezi nejrozsáhlejší zvláště chráněná území v ČR. Rovněž má území se specifickými charakteristikami (zhruba 10 oblastí).

Tabulka č. 11: Specifická území CHKO České středohoří

Rozloha (km ²)	Území
95 km ²	Ústecko
105 km ²	Děčínsko
90 km ²	Ploučnice - Kamenice
115 km ²	Verneřicko
90 km ²	Buková - Jedlová
120 km ²	Varnhošť - Sedlo
125 km ²	Litoměřicko - Úštěcko
105 km ²	Levobřežní terasy
125 km ²	Milešovská skupina
95 km ²	Louňovské středohoří

Území Ústecko je plošinaté terasovité území, které po okrajích krátké a prudké přítoky řeky Labe. Lesní porosty jsou převážně ve svažitéch polohách. Je zde hustá sídelní síť. Na Jihozápadě se hranice CHKO dotýká zastavěných částí města Ústí nad Labem.

Děčínsko je specifické tím, že velkou část území tvoří areál města Děčína. Krajinu představuje údolí řek Labe a Ploučnice. Osídlení mimo údolní polohy je zcela nevýznamné.

Území Ploučnice – Kamenice je vrchovina s nepravidelnými vulkanicky vzniklými vrcholy a hřebeny (max. 641 m). Krajina je mírně lesnatá, výrazné omezení představují údolí obou řek. Těžiště osídlení, včetně městského, leží při okrajových vodních tocích Ploučnice a Kamenice. Jinak je osídlení velmi řídké.

Verneřicko je vrchovina s morfologicky výraznými čedičovými příkrovy a kupami (max. 601 m). Sídlní síť je většinou složena z údolních sídel lineárního půdorysu.

Buková – Jedlová je členité území čedičových vrcholů a příkrovových hřbetů intenzivně rozřezané úzkými údolními až stržemi, což způsobuje blízkost erozní báze řeky Labe. Sídla jsou lineárního typu a kopírují průběh údolí.

Základem území Varhoř – Sedlo je náhorní plošina na čedičovém příkrovu, která je na okrajích směrem k západu, severu a východu intenzivně erozně rozčleněná. Nad ní vystupují nejvyšší vrcholy Českého středohoří (max. 726 m). Lesnatost činí zhruba 50%. Osídlení tvoří hustá síť relativně malých venkovských sídel.

Území Litoměřicko – Úštěcko je úpatní svah příkrovů Českého středohoří, který přechází do nížiny Polabí. Nejnížší polohy jsou úplně odlesněny. Uvnitř hranic CHKO je téměř celé město Litoměřice (na rozdíl od Úštěku). Osou vesnického osídlení je komunikace mezi oběma městy.

Levobřežní terasy je území tvořené převážně plošinou na čedičových příkrovech s izolovanými vrcholy (Lovoš 570 m), která je rozřezaná krátkými přítoky Labe. Plošina směrem k jihu přechází do polabské roviny. Pro osídlení je charakteristická relativně hustá síť nevelkých sídel, která na severu již přináležejí k městu Ústí nad Labem.

Území Milešovská skupina je nejvyšší část Českého středohoří (Milešovka 837 m) s reliéfem izolovaných vulkanických kuželů převyšujících okolí o 300 – 400 m. Svahové území je zalesněno. Sídla jsou většinou rozmístěna do sedel, ale s ohledem na morfologii terénu je jejich síť řídká.

Základním rysem tzv. Lounského středohoří je výskyt nezalesněných vulkanických kuželů (Milá 510 m, Oblík 509 m aj.) uprostřed zemědělsky využívané krajiny. Osídlení má charakter běžné sídelní struktury zemědělských oblastí.

Potenciál CR spočívá především v možnostech poznávání krajiny se zajímavým reliéfem (sopečné kužely apod.). V CHKO se nachází i řada kulturních a historických památek. Jsou to např. historická jádra a památkové objekty v Děčíně, Kamenickém Šenově, České Kamenici, Litoměřicích a v Benešově nad Ploučnicí. Skanzen vesnické lidové architektury je v Zubrnici. Vesnické památkové zóny se nacházejí v obcích Raná a Janovice. Zajímavými objekty jsou hrady a zámky (zámek Konojedy, zámek Velké Březno, zámek Ploskovice, zámek Žitenice, zámek Liběšice, zámek Libčeves, zámek Třebívlice, zámek Milešov, hrad Střekov, zříceniny hradů Opárno, Kalich a Košťálov apod.). V Třebenicích je muzeum českých granátů.

Optimální aktivity pro CR:

- poznávání přírody;

- pěší turistika;
- cykloturistika;
- vodní sporty;
- kulturně poznávací CR;
- venkovská turistika.

4.11 CHKO Český kras

Svou rozlohou patří CHKO Český kras mezi malá chráněná území, ovšem s velmi zajímavými charakteristikami.

Tabulka č. 12: Specifická území CHKO Český kras

Rozloha	Území
68 km ²	Severovýchodní plošiny
24 km ²	Kaňony a rokle
38 km ²	Koněprusy - Liteň

Severovýchodní plošiny je území s plochým až mírně zvlněným reliéfem, který je místy protkaný nehlubokými údolními přítoky řeky Berounky. Lesy a pole se střídají. Venkovská sídla mají průměrné parametry hustoty i velikosti.

Území Kaňony a rokle je kaňonový průlom řeky Berounky s navazujícím zahloubeným údolím Loděnice (Kačáku) a stržovitými roklemi v dolní části jejích krátkých přítoků. Všech 5 sídel, která se na tomto území nacházejí je suburbanizovaných s rekreačními funkcemi.

Koněprusy – Liteň je zvlněná pahorkatina až vrchovina s krasovými povrchovými i podpovrchovými útvary. Na území se nacházejí málolidnaté vesnice s průměrně hustým rozložením.

Třebaže jde o malé zvláště chráněné území, potenciál CR je velmi zajímavý a bohatý. Území okolo řeky Berounky je známý rekreační prostor Prahy. Velkou hodnotu pro CR mají hrady a zámky (hrad Karlštejn, zámek Choteč, zámek Liteň, zámek Všeradice, zámek Suchomasty), dále pak poutní místa a kláštery (Svatý Jan pod Skalou). Zajímavý objekt je rovněž hradiště Tetín (staročeská mytologie, výhled do kaňonu, poutní místo). Koněpruské jeskyně a krasové rokly Koda patří mezi originální přírodní památky.

Optimální aktivity pro CR:

- pěší turistika;
- cykloturistika;
- kulturně poznávací CR;
- poznávání přírody;
- církevní CR;
- vodácká turistika.

4.12 CHKO Český ráj

Území CHKO Český ráj patří, podobně jako CHKO Blaník a CHKO Český kras mezi malá zvláště chráněná území. O to jsou však zajímavější.

Tabulka č. 13: Specifická území CHKO Český ráj

Rozloha	Území
46 km ²	Hrubá Skála - Trosky
44 km ²	Sobotecko - Mužský

Území Hrubá Skála – Trosky je proslulé skalním městem, které přechází na jihu a východě do ploché pahorkatiny s nadprůměrným podílem lesů. Osamělým exotem je vypreparovaný sopouch Trosky. Na území je konsolidovaná sídelní struktura kompaktních a upravených vesnic, většinou podprůměrné lidnatosti.

Území Sobotecko – Mužský má pahorkatinný reliéf s četnými lesními celky. Na východě je areál Valečovského skalního města, které vzniklo na okraji vyvýšené plošiny Mužský.

Sídelní síť s normálními parametry je typická pro okolí Sobotky, na ostatním území se přizpůsobuje poměrům reliéfu krajiny.

Základní potenciál CR představují přírodní útvary Hruboskalské skalní město a Valečovské skalní město (s pozoruhodností Drábských světniček). Zajímavými objekty jsou rovněž historické a kulturní památky (zámek Hrubá Skála, hrady – Valdštejn, Kost a zříceniny hradů Trosky a Valešov). Za návštěvu stojí také historické jádro města Rovenska pod Troskami a vesnická památková rezervace Mužský.

Optimální aktivity pro CR:

- pěší turistika;
- cykloturistika;
- poznávání přírody;
- kulturně poznávací CR.

4.13 CHKO Jeseníky

Převážnou část území CHKO Jeseníky představují horské masívy.

Tabulka č. 14: Specifická území CHKO Jeseníky

Rozloha (km ²)	Území
125 km ²	Jesenicko
115 km ²	Keprnický masív
130 km ²	Pradědský masív
120 km ²	Orlický masív
135 km ²	Opavicko – Moravické podhůří
120 km ²	Desenské podhůří

Jesenicko je kotlina, kterou protéká říčka Bělá (s výběžkem podle Ramzovského potoka). Ze strany hor je sevřena vybíhajícími masívy (Zlatý chlum 860 m). Většina sídel (lineárně řazených) se nachází v kotlinové údolní poloze. Pod Jeseníkem je osídlení výrazně hustší než v horní části kotliny.

Území Keprnický masív je kompaktní horský masív (max. 1429 m). Na východě je Červenohorským sedlem na Pradědský masív. Zalesněnost činí 90 – 100%, na náhorních planinách jsou rašeliniště.

Pradědský masív je ucelený horský komplex (max. 1491 m – hora Praděd) s ústředními náhorními plošinami. Pod hranicí lesa je souvisle zalesněn. Území není trvale osídleno.

Orlický masív je poslední ze 3 základních hrubojesenických masívů (rozsoch), který vrcholí kótou Orlík (1204 m). Lesnatost se blíží 100% a na náhorních plošinách jsou rašeliniště. S výjimkou osady Rejvíz není území trvale osídleno.

Opavicko – Moravické podhůří má erozně rozčleněný vrchovinný reliéf v přechovém pásmu mezi ústředními hrubojesenickými masívy a navazujícím nižším podhůřím. Lesů ubývá s nadmořskou výškou. Sídlní celky jsou situovány při vnějších hranicích území a CHKO.

Desenské podhůří je okrajová vrchovina Hrubého Jeseníku rozčleněná přítoky Desné a Oskavy se zhruba 80% lesnatosti. Osídlení je nesouvislé a pouze při vnější hranici CHKO. Jinak je, s výjimkou Vernířovic, bez trvalých sídel.

Potenciál CR CHKO Jeseníky spočívá především v celkovém charakteru krajiny. Horské masívy jsou ideální pro zimní sporty a lyžování (existuje zde řada vleků a sjezdovek). Dalším atraktivitou jsou lázeňská střediska (Lípová – lázně a Karlova Studánka). Na území jsou také zajímavé historické a kulturní památky a poutní místa (zámek Janovice, vodní hrad Jeseník, zámek Loučná nad Desnou, poutní místo Andělská Hora, dřevěný kostelík v Maršíkově, městská památková zóna v Branné. A nesmíme zapomenout na vodní dílo Dlouhé Stráně.

Optimální aktivity pro CR:

- pěší turistika;
- hipoturistika;
- cykloturistika;
- zimní sporty;
- lyžařská turistika (běžky);
- kulturně poznávací CR;
- lázeňské pobyty.

4.14 CHKO Jizerské hory

Jizerské hory patří mezi turisticky velmi frekventovanou oblast.

Tabulka č. 15: Specifická území CHKO Jizerské hory

Rozloha (km ²)	Území
129 km ²	Ústřední náhorní planina
65 km ²	Hejnické předhoří
65 km ²	Liberecké předhoří
50 km ²	Jablonecké předhoří

65 km ²	Tanvaldské předhoří
--------------------	---------------------

Ústřední náhorní planina je masív Jizerských hor s vysoko položenými (900 – 1000 m) zarovnanými povrchy s rašeliništi, nad něž se mírně zvedají jednotlivé vrcholy (max. 1124 m). Lesnatost představuje cca 98%. S výjimkou osady Jizerka není území trvale osídleno.

Hejnické předhoří je morfologicky výrazný severní sráz masívu Jizerských hor, přecházející do úpatní pahorkatiny s podstatně nižším podílem lesů. Územní je zalidněno prostřednictvím velkých sídel s městskými nebo lázeňskými funkcemi.

Liberecké předhoří je převážně zalesněná vrchovina s převážným sklonem od východu na západ, které dominuje masív Špičáku (724 m) s televizním vysílačem. Fakticky jde o předměstí Liberce.

Jablonecké předhoří je členitá vrchovina, jež se pozvolna sklání z centrálního masívu Jizerských hor směrem k jihu. Scenérii doplňují vodní plochy nádrží. Zhruba do výšky 700 m se rozkládají rozlehlé suburbanizované obce, které většinou plní rekreační funkce.

Území Tanvaldské předhoří má vrchovinný reliéf hluboce, erozně rozčleněným údolími řek Bílé a Černé Desné a jejich krátkými přítoky. Krajina je hustě osídlená.

Potenciál CR je velmi bohatý. Vedle dobrých podmínek pro zimní sporty a lyžování, lze na území nalézt řadu kulturních, historických a technických památek (kostel a poutní místo v Hejnici, historické městské jádro Nového Města pod Smrkem, ozubená železnice Kořenov - Harrachov apod.). V oblasti CHKO je množství rozhleden (Královka, Vyhlídka, Bramberk, Špičák a Hvězda). Velkou tradici mají lyžařské závody Jizerská padesátka. V Lázních Libverda je léčivý přírodní potenciál.

Optimální aktivity pro CR:

- zimní sporty
- lyžařská turistika;
- pěší turistika;
- cykloturistika;
- kulturně poznávací CR;
- lázeňské pobyty.

4.15 CHKO Kokořínsko

CHKO Kokořínsko má 3 specifická území.

Tabulka č. 16: Specifická území CHKO Kokořínsko

Rozloha (km ²)	Území
75 km ²	Polomené hory
125 km ²	Kokořínsko – Dubské skály
70 km ²	Předpolí skal

Polomené hory je vrchovinné území typu pískovcových skalních bludišť a měst s dominantní vulkanickou kupou Vlhoště (614 m). Sídlní struktura je složena z velmi malých jednotek, rozmístěných převážně při hranicích CHKO.

Naprostá většina území Kokořínsko – Dubské skály má ráz skalních měst, roklí, kaňonových údolí a bludišť. S výjimkou města Dubá je má osídlení charakter malých vesniček, často se zachovalými roubenými chalupami.

Území Předpolí skal je přechodný pás od skalních bludišť do krajiny lesů, luk a polí. Sídlní struktura typově odpovídá charakteru středočeských vesnických oblastí.

Potenciál CR je velmi unikátní. Vedle turistické atraktivity skalních měst a přírodních zajímavostí je území bohaté na kulturní a historické památky (zámek Houska, zámek Vidím, zámek Tupadly, hrad Kokořín, zříceniny hradu Ronov a Čap, městská památková zóna v Dubé). Jsou zde vesnické památkové rezervace Lhota, Nové Osinalice, Dobřeň, Olešno, Nosálov.

Optimální aktivity pro CR:

- pěší turistika;
- cykloturistika;
- kulturně poznávací CR;
- hipoturistika;
- venkovská turistika.

4.16 CHKO Křivokládsko

Tabulka č. 17: Specifická území CHKO Křivokládsko

Rozloha (km ²)	Území
115 km ²	Klíčava
105 km ²	Rakovnicko
160 km ²	Údolí Berounky
60 km ²	Chyňavsko
90 km ²	Hudlicko
94 km ²	Těchovín

Území Klíčavy je pahorkatina s vysokým podílem lesů (70 – 80%, z toho více než třetina v Lánské oboře), jen mírně rozčleněná údolími říčky Klíčavy a jejích přítoků. S výjimkou několika nepatrných osad je území bez trvalého osídlení.

Rakovnicko je pahorkatina měkce modelovaná přítoky Berounky. Malá vesnická sídla mají průměrnou hustotu a podprůměrnou velikost.

Údolí Berounky je údolní pás, zahrnující jak vlastní pořiční nivu, tak přilehlé části okolních svahů. Sídla podél řeky jsou od sebe vzdálená cca 4 km s výjimkou osídlení v prostoru Křivoklátu.

Chyňavsko je pahorkatina s rozsáhlými lesními, částečně přirozenými lesostepními komplexy. Osídlení je podprůměrné, fakticky jen v Chynavě.

Hudlicko je střídavě zalesněná vrchovina s izolovanými vyvýšeninami a kamýkovitými hřbety (max. 609). Síť velikostně podpůrných sídel je řídká.

Území Těchovín je nejvyšší část CHKO s charakterem strukturně rozčleněné vrchoviny (kóta Těchovín 617 m). Střední část území je souvisle zalesněna. Sídla se soustřeďují po obvodu CHKO. Na jihu jsou sídla lidnatější a zahrnují i městskou složku (Zbiroh).

Potenciál CR je značný. Okolí a povodí Berounky bylo odjakživa rájem vodáků a trampů a rybářů. Výjimečný je zámek Lány (prezidentské sídlo). Území se může prezentovat nejen zajímavou přírodou (krásné klidové lesy), ale také historickými a kulturními památkami. Mezi nejceněnější patří hrad Křivoklát, zámky (Zbiroh, Dřevíč) zříceniny hradů (Týřov, Jinčov,

Žebrák, Točnick, Krakovec), Barrandův památník ve Skryjích, keltské oppidum Hradiště u Nižboru, lidové roubenice v Týřovicích, venkovská památková rezervace v Ostrově – Lhotka a lidové vesnické domy v Kublově.

Optimální aktivity pro CR:

- kulturně poznávací CR;
- pěší turistika;
- cykloturistika;
- vodácká turistika;
- rekreace u vody;
- sportovní rybaření.

4.17 CHKO Litovelské Pomoraví

Tabulka č. 18: Specifická území CHKO Litovelské Pomoraví

Rozloha (km ²)	Území
69 km ²	Moravní luh
25 km ²	Litovel - Mladeč

Moravní Luh je nivní pás řeky Moravy s navazující nízkou pahorkatinou. V jižní části území jsou jezera po těžbě štěrkopísku. Lesnatost, s výjimkou jižní části, činí 70 – 90%. Venkovská sídla se sporadicky vyskytují jen v jižní části území.

Litovel – Mladeč je nížinné území. Při řece Moravě zasahuje na západě do prvních výběžků pahorkatinového reliéfu. Lesnatost je malá – cca 25%. Hlavní osídlení je soustředěno do města Litovel, jinak jde jen o 3 malá sídla.

Potenciál CR není velký. Rovinný terén dává předpoklady pro cykloturistiku a pěší turistiku. Za pozornost stojí město Litovel (městská památková zóna), Nové zámky (zámek) a přírodní památka Mladečská jeskyně.

Optimální aktivity pro CR:

- poznávání přírody;
- cykloturistika;
- kulturně poznávací CR.

4.18 CHKO Lužické hory

Tabulka č. 19: Specifická území CHKO Lužické hory

Rozloha (km ²)	Území
25 km ²	Krásnolipsko
115 km ²	Hlavní masív
75 km ²	Novoborsko
59 km ²	Jablonsko

Krásnolipsko je úpatní pahorkatina Lužických hor s vysokou mírou lesnatosti (70 – 80%). Hlavními sídly jsou město Krásná Lípa a obec Chřibská.

Hlavní masív je vrchovinný až hornatinný pás spojující přes četná sedla hlavní vrcholy Lužických hor (max. 793 m). Je téměř souvisle zalesněný (cca z 90%). Osídlení představují horská sídla lineárních půdorysů, sledující údolí vodních toků.

Novoborsko je lesnaté, pozvolně k jihu klesající předhoří hlavního masívu. Z vrchovinné reliéfu krajiny vystupují osamocené vulkanické exoty (např. Klíč 760 m.). Sídla vytvářejí enklávy uprostřed lesů a jejich síť má nadprůměrnou hodnotu.

Území Jablonsko je pokračování hlavního masívu, které se snižuje k východu až na 547 m. V izolované poloze je občasný výskyt osamělých kup (nejvyšší Jílový vrch 665 m). Osídlení představují horské osady údolního typu.

Potenciál CR spočívá především v přírodních, kulturních a historických památkách (historické jádro obce Chřibská, vesnická památková zóna v Jiřetíně pod jedlou, vesnická lidová architektura v obci Naděje, zříceniny hradů Tolštejn a Milštejn, hrad Lemberk apod.). Na území hlavního masívu jsou podmínky pro zimní sporty a lyžování.

Optimální aktivity pro CR:

- pěší turistika;
- zimní sporty;
- lyžařská turistika (běžky);
- cykloturistika;
- poznávání přírody;
- kulturně poznávací CR.

4.19 CHKO Moravský kras

Tabulka č. 20: Specifická území CHKO Moravský kras

Rozloha (km ²)	Území
40 km ²	Punkva
34 km ²	Křtinský potok
25 km ²	Říčka

Území Punkva je krasová plošina se závrtvy, rozčleněná morfologicky výraznými zářezy údolí řeky Punkvy a suchými údolními žleby kaňonovitého rázu. Venkovská sídla jsou situována na vnějších okrajích kracového území.

Území Křtinský potok má převážně zalesněný plošinový reliéf s výraznými zářezy Křtinského potoka a dolních úseků jeho přítoků. Na území je několik poměrně lidnatých sídel.

Území Říčka je zvlněná krasová planina protínaná údolními Říčky. Průměrná lesnatost dosahuje 75%. Sídelní složku představuje obec Ochoz u Brna. Na jihu zasahuje CHKO až do okrajové zástavby města Brna.

Potenciál CR je velmi unikátní. Jedná se především o Punkevní jeskyně, propast Macochu, Sloupsko – šošůvské jeskyně, Kateřinskou jeskyni, jeskyni Balcarka, Olšovskou jeskyni, Rudické propadání, Býčí skálu, apod. Vodní nádrže v údolí Říčky jsou rekreačním prostorem Brna. Dále jdou na území CHKO kulturní, historické a technické památky (barokní kostel a poutní místo v Křtinách a technická památka Stará huť).

Optimální aktivity CR:

- poznávání přírody;
- pěší turistika;
- kulturně poznávací CR;
- rekreace u vody
- cykloturistika.

4.20 CHKO Orlické hory

Tabulka č. 21: Specifická území CHKO Orlické hory

Rozloha (km ²)	Území
90 km ²	Deštenská skupina
105 km ²	Říčská skupina
30 km ²	Záhoří
10 km ²	Bartošovice – Zemská brána

Deštenská skupina je severní, vyšší část hlavního hřebene Orlických hor (max. 1115 m), s vyvinutými náhorními planinami, která ostrým stupněm klesá do členitého předhoří. Lesnatost je vysoká (min. 70%). Sídla vystupují do výšky cca 800 m, jde však o málo lidnatá značně rozptýlená sídla.

Říčská skupina je podhorská vrchovina stoupající morfologicky výrazným svahem k jižní části hlavního hřebene Orlických hor. Podíl lesní půdy stoupá s nadmořskou výškou. Pro osídlení je charakteristický soubor sídel podhorského údolního typu.

Území Záhoří je mírně zvlněná pahorkatina při severovýchodním úpatí hřebene Orlických hor, většinou s loukami a pastvinami. Osídlení má charakter několika menších sídel silničního typu.

Bartošovice – Zemská brána je vrchovinné, převážně zalesněné podhorské území, proříznuté průlomovým údolím řeky Divoké Orlice (tzv. Zemskou bránou). Jediné venkovské sídlo jsou Bartošovice v Orlických horách.

Potenciál CR je bohatý. Jsou zde podmínky pro zimní sporty (lyžařské vleky a sjezdovky) a také jsou zde požádány sportovní akce, území je přírodně velmi zajímavé a jsou zde i významné technické památky. Kulturně historické a církevní památky jsou v Deštné v Orlických horách a v Neratově (poutní místa), ve Zlobnici (lidová vesnická architektura) a pokud jde o technické památky, pak je zde renovovaná pevnost Hanička (součást hraničního opevnění).

Optimální aktivity pro CR:

- pěší turistika;

- poznávání přírody;
- zimní sporty;
- lyžařská turistika (běžky);
- cykloturistika;
- kulturně poznávací CR;
- církevní CR;
- hipoturistika;
- venkovská turistika.

4.21 CHKO Pálava

Tabulka č. 22: Specifická území CHKO Pálava

Rozloha (km ²)	Území
42 km ²	Věstonicko
44 km ²	Mikulovsko

Dominantou Věstonicka je Děvínské vápencové bradlo (550 m). Skalnatý reliéf krajiny přechází na východě do mírně zvlněné pahorkatiny s listnatými stromy. Pás lidnatých vesnic se soustřeďuje na severní svahy vápencového bradla.

Mikulovsko je mírně zvlněná, převážně zemědělsky využívaná pahorkatina, s občasnými vápencovými vyvýšeninami. Sídlní složku krajiny reprezentuje hlavně město Mikulov, drobná venkovská představují nepatrný podíl obyvatelstva.

Potencionál CR spočívá jednak v přírodních atraktivitách (skalnatý reliéf s výhledy a botanickými zvláštnostmi), jednak v kulturně historických památkách (archeologický areál Dolní Věstonice, městská památková rezervace s poutní místo v Mikulově). Na území jsou rovněž vinařské stezky.

Optimální aktivity pro CR:

- poznávání přírody;
- pěší turistika;
- cykloturistika;
- kulturně poznávací CR;
- církevní CR.

4.22 CHKO Poodří

Celková rozloha CHKO Poodří činí 79 km². Území tvoří jednak nížinné údolí podél řeky Odry s komplexem nivních luk a s četnými rybníky, jednak údolní niva řeky Odry s větším podílem lesů a orné půdy, která se na okrajích dotýká výběžků pahorkatin. V okrajové poloze CHKO je situováno několik poměrně lidnatých venkovských sídel, jinak je území bez trvalého osídlení.

Potenciál CR nemá žádné konkrétní atraktivity. S ohledem na charakter krajiny lze uvažovat pouze o doprovodných programech s ekologickým podtextem.

Optimální aktivity pro CR:

- pěší turistika;
- cykloturistika;
- poznávání přírody;
- možná sportovní rybaření.

4.23 CHKO Slavkovský les

Tabulka č. 23: Specifická území CHKO Slavkovský les

Rozloha (km ²)	Území
95 km ²	Karlovarsko
100 km ²	Hornoslavsko
152 km ²	Centrální masív
130 km ²	Mariánskolázeňsko
140 km ²	Bečovsko

Území Karlovarsko je nadprůměrně zalesněný pahorkatinný až mírně vrchovinný reliéf s výrazným údolním zářezem říčky Teplé, přecházející do údolní nivy řeky Ohře. Pokud jde o charakter osídlení, zásadní je, že do tohoto území patří střed Karlových Varů s lázeňskou čtvrtí, okolní venkovské osídlení má velmi malé hustotní i velikostní parametry.

Hornoslavsko je členitá lesnatá vrchovina (max. 736 m), erozně modelovaná přítoky Ohře a Teplé. Těžištěm osídlení jsou 2 historická města Horní Slavkov a Krásno, okolní osídlení je velmi řídké.

Centrální masív je nejvýše položený areál Slavkovského lesa s převážným charakterem silně zalesněné náhorní planiny s rašeliništi, nad níž o 100 – 150 m vyčnívají nejvyšší vrcholy (max. 983 m). Ve vnitřních částech území je jen několik drobných horských osad. Vlastní osídlení městské (Kynžvart) i venkovské se soustřeďuje do vnějšího obvodu CHKO.

Území Mariánskolázeňsko je náhorní pás, který má při jihozápadní hranici CHKO srázný sklon a přechází do mírně zvlněné pahorkatiny. Lesy se omezují do menších areálů. Hlavní osídlení je soustředěno do Mariánských lázní. Město je obklopeno rozdrobeným osídlením malých vesnic, s hustotou relativně největší v jižním okolí města.

Území Bečovsko má mírně zvlněný pahorkatinný reliéf s rozptýlenými lesy. Průměrné výšky krajiny 600 – 650 m místně snižují údolní zářezy říčky Teplé a jejích přítoků. Mikroregionální uspořádání sídelní soustavy má jádro v Bečově nad Teplou a spádové pole v okolních vesměs drobných a vzájemně vzdálených vesnických sídlech.

Potenciál CR je bohatý a hlavně různorodý. Velmi atraktivní jsou lázeňská střediska Karlovyvary a Mariánské Lázně. Probíhají zde festivaly, mezinárodní kongresy a konference apod. Na území se nachází množství kulturních, historických a církevních památek:

- Horní Slavkov, Teplá a Bečov nad Teplou (městské památkové zóny);
- Krásno (technické památky na dolování cínu);
- Lázně Kynžvart (zámek a lázně);
- poutní místa (Krásno a Podlesí);
- Kladská (lovecký zámek);
- Mnichov (barokní kostel);
- zámek Bečov nad Teplou s relikviářem sv. Maura apod.

Optimální aktivity pro CR:

- kulturně poznávací CR;
- lázeňské pobyty
- festivalový CR;
- kongresový CR;
- církevní CR;
- pěší turistika;
- cykloturistika;
- poznávání přírody;
- venkovská turistika
- a možná lovecká turistika.

4.24 CHKO Třeboňsko

Tabulka č. 24: Specifická území CHKO Třeboňsko

Rozloha (km ²)	Území
130km ²	Veselsko - Lomnicko
140 km ²	Nežárka
180 km ²	Okolí Třeboně
90 km ²	Chlumsko
163 km ²	Suchdolsko

Území Veselsko – Lomnicko má rovinný pánevní reliéf s rybníky a v zásadě s vyrovnaným zastoupením lesů, polí, luk a pastvin. V podprůměrné hustotě jsou zastoupeny běžné typy vesnic i mikroregionálního centra Lomnice nad Lužnicí.

Nežárka je ploché území s několika výjimkami bez rybníků. Je nadprůměrně zalesněno (cca 80%) a směrem k východu stoupá do okolních pahorkatin. Největší část území je neosídlena. Drobná venkovská sídla jsou rozložena při okrajových komunikacích.

Okolí Třeboně má rovinný reliéf s rašeliništi a rybníky, místy zaplavenými depresiemi po těžbě štěrkopísku. Lesy a louky s pastvinami převládají nad ornou půdou. Území tvoří integrovaný mikroregion s jádrem v Třeboni. Venkovské osídlení se soustřeďuje na jih a jihozápad od Třeboně.

Chlumsko je rovinaté, z 50 – 60% zalesněné území s rybníky a rašeliništi, které se mírně zvedá k východu. Osídlení tvoří rovnoměrná síť malých, typických jihočeských vesnic rozložených okolo mikroregionálního centra Chlum u Třeboně.

Suchdolsko má plochý pánevní reliéf s výskytem rašelinišť. Vodní plochy jsou zatopené lomy štěrkopísku. Lesnatost je kromě ústřední části území výrazně nadprůměrná. Sídla jsou rozložena jen v okolí Suchdola nad Lužnicí, charakteristický je jejich rozptýl do samot a malých místních částí.

V potenciálu CR převládají výrazně rekreační prvky (vodácká turistika, vodní sporty, rekreace u vody, sportovní rybářství). Území je také bohaté na kulturní a historické památky. Jde např. o Švarcenberskou hrobku, městskou památkovou rezervaci v Třeboni, zámky (Jemčina, Chlum u Třeboně), historické jádro města Lomnice nad Lužnicí apod. Ve městě Třeboni jsou léčebné lázně. V okolí Třeboně je hustá síť cyklostezek.

Optimální aktivity pro CR:

- rekreace u vody;
- vodácká turistika;
- vodní sporty
- sportovní rybářství;
- cykloturistika;
- hypoturistika;
- poznávání přírody;
- pěší turistika;
- kulturně poznávací CR;
- venkovská turistika.

4.25 CHKO Žďárské vrchy

Tabulka č. 25: Specifická území CHKO Žďárské vrchy

Rozloha (km ²)	Území
120 km ²	Hlinecko
90 km ²	Poličsko
166 km ²	Devítiskalská vrchovina
100 km ²	Novoměstsko
130 km ²	Žďársko
64 km ²	Račínské lesy

Hlinecko je relativně málo členitá vrchovina s menšími komplexy lesů. Město Hlinsko je silné mikroregionální středisko, venkovské osídlení tvoří rozdrobená síť málo lidnatých vesnic.

Poličsko je zvlněný vysočinný pás zvolna se snižující směrem k severu. Na území je nadprůměrná lesnatost (75 – 80%). V osídlení převládají drobná venkovská sídla po obvodu lesních komplexů.

Devítiskalská vrchovina je ústřední vrchovinný masív Žďárských vrchů se skalními útvary na vrcholech (max. 836 m) a výraznou převahou lesů. S výjimkou mikroregionálních center

Svratky a Sněžné představuje osídlení málo lidnaté vesnice, z nichž některé mají typickou rozptýlenou formu.

Území Novoměstska má masívní vrchovinný reliéf s většími komplexy lesů. Sídlní systém tvoří ucelený mikroregion s jádrem v Novém Městě na Moravě. Venkovská sídla vykazují podprůměrnou hustotu i velikost.

Žďársko je mírně zvlněná úpatní náhorní planina se sklonovou orientací k jihu. Na západě navazuje úvalovité údolí nejhořejší řeky Sázavy. Charakteristika osídlení je silně kontrastní mezi sídelním centrem Žďár nad Sázavou a drobnými, řídko rozloženými venkovskými sídly.

Račínské lesy je mírně zvlněná náhorní planina, která je téměř souvisle zalesněná (80 – 90%). Uprostřed lesního komplexu se nachází jediné malé sídlo Račín, lidnatější venkovská sídla leží při hranicích CHKO.

Hlavní hodnoty pro CR:

- Svobodné Hamry a Veselý Kopec (součásti skanzenu lidových staveb Vysočina)
- Hlinsko (historické jádro);
- rychlobruslařské závodiště ve Scratouchu;
- lovecký zámek Kaklštejn;
- Krouna a Borová (lidové roubenice);
- Krátká, České Křižánky a Moravské Křižánky (venkovské památkové rezervace);
- Jimramov (karafiátové reminiscence);
- Nové město na Moravě (městská památková rezervace), ale také závody Zlatá lyže;
- Zelená Hora (hřbitovní kostel – památka UNESCO)
- Havlíčkova Borová (havlíčkovské reminiscence);
- lyžařské vleky a sjezdovky, běžkařské stopy apod.

Optimální aktivity pro CR:

- kulturně poznávací CR;
- zimní sporty;
- lyžařská turistika (běžky);
- hipoturistika;
- pěší turistika;
- poznávání přírody;
- cykloturistika;

- lovecká turistika;
- vodní turistika;
- venkovská turistika.

4.26 CHKO Železné hory

Tabulka č. 26: Specifická území CHKO Železné hory

Rozloha (km ²)	Území
64 km ²	Třemošnicko
75 km ²	Horní Chrudimka
67 km ²	Dolní Chrudimka
80 km ²	Chotěbořsko

Území Třemošnicko má vrchovinný reliéf s osou v asymetricky profilovaném hřbetu (max. 566 m) s prudkým spádem k jihozápadu a mírným k severovýchodu. Jde o nadprůměrně zalesněné území. Osídlení tvoří vesměs malé vesnice s významným podílem rekreačních funkcí.

Horní Chrudimka je pahorkatinné až vrchovinné území s hydrografickou osou řeky Chrudimky, nápadně měnící směr toku v prostoru Sečské nádrže. Území je středně lesnaté. Osídlení představuje síť velmi malých sídel okolo mikroregionálního a rekreačního střediska Seč.

Území Dolní Chrudimka se postupně snižuje od jihu k severu. Podobně se změlčuje údolí řeky Chrudimky, které je ještě pod Sečskou přehradou výrazně zaříznuté. Lesnatost je na celém území nadprůměrná. Osídlení tvoří rozdrobená síť malých vesniček.

Území Chotěbořsko je nejvyšší úsek železnohorského hřbetu (max. 668 m) s charakteristickým prudším svahem k jihozápadu. Zhruba o 100 – 150 m převyšuje mírně zvlněnou vysočinu s rovnoměrným střídáním lesů, polí a luk. Osídlení tvoří hustá síť velikostně podprůměrných venkovských sídel, které jsou mikroregionálně propojeny se střediskem Chotěboř.

Potenciál CR je bohatý. Významný je rekreační areál v okolí Sečské nádrže. Na území je množství kulturních a historických památek, např. hrady (Oheb, Vildštejn a Rabštejn), zámky (Maleč, Sloupno, licoměrice a Libice nad Doubravou), Mošděníce (součást skanzenu lidových

vesnických staveb Vysočina), keltské oppidum u Českých Lhotic, zříceniny hradů Stradov a Lichnice, historické jádro a zámek v Chotěboři apod.

Optimální aktivity pro CR:

- rekreace u vody;
- vodní sporty;
- pěší turistika;
- hipoturistika;
- cykloturistika;
- lyžařská turistika (běžky);
- venkovská turistika.

4.27 Potřebná infrastruktura CHKO a NP z hlediska rozvoje ekologicky šetrných produktů CR

Podle zákona č.114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny je rekreační využití výše jmenovaných území přípustné za předpokladu že nebude docházet poškození přírodních hodnot CHKO.

O jaká rizika se vlastně jedná? Mají různou podobu, např.:

- znečištění vody plynoucí ze špatně řízeného hospodaření s kanalizačními vodami a s pevnými odpady z ubytovacích zařízení a jejich vybavenosti. Mezi znečištění vody řadíme v podmínkách ČR zejména znečištění řek vyústěním kanalizačních stok;
- znečištění vzduchu plynoucí z nadměrného využívání automobilů turisty;
- zvýšená úroveň hlukového pozadí plynoucí z hlučných turistických aktivit a také z automobilů turistů;
- automobilová doprava a chodci vytvářející dopravní zácpy u vyhledávaných zajímavostí a v místech soustředěného CR;
- neatraktivní krajina (vizuální znečištění), která má původ v mnoha faktorech: špatně naplánované projekty vybavenosti, zakrývající výhled do krajiny, architektonicky nezdařilé umístění turistických zařízení a jejich vybavenosti do krajiny, používání velkých a nevkusných reklamních poutačů apod.;
- znečištění krajiny turisty a vandalismus - ztráta historických a kulturních hodnot, grafity
- ekologické rozvrácení přírodních oblastí a rušení života v přírodě turisty;
- poškození architektonických a historických památek;

- změna chování divokých zvířat vlivem zvyšujícího se počtu návštěvníků a turistů;
- destrukce vegetace;
- narušování života v přírodě v hlavní turistické sezóně;
- neregulovaný lov zvěře a rybaření (je v přímém střetu s přírodními predátory a vede k nerovnováze v přírodě).

K zabránění, resp. k minimalizaci těchto negativních vlivů mohou napomoci např. tato opatření:

- rozvoj vhodně navržených funkčních systémů zásobování vodou, elektrické energie, plynu, odpadového hospodářství a kanalizace pro zařízení CR a jejich vybavenost;
- rozvoj komunikačních a ostatních dopravních systémů s důrazem na využívání neznečišťujících druhů hromadné dopravy - např. ekobusy, které mohou být využívány v CHKO a NP a na turisticky exponovaných místech;
- žádat environmentálně udržitelné využívání území a plánování sídelních míst, zónové regulace, rozvoje norem a architektonického designu v turistických oblastech;
- citlivě řídit návštěvnost v turisticky atraktivních místech, v citlivých sídlech by měl být počet návštěvníků řízen podle potřeby anebo zcela zakázán v určitých hodinách, resp. i někdy po celý rok (s ohledem na vzácnost a citlivost objektu);
- pro některá atraktivní místa a sídla, kam je omezen nebo i zakázán přístup návštěvníků, lze postavit a využít repliky pro návštěvníky;
- v přírodních oblastech zakázat návštěvníkům trhat květiny a dřeviny nebo sbírání vzácných druhů flory a fauny a kontrolovat narušení života v přírodě. Lov zvěře a rybaření by měly být povoleny za přísně stanovených a hlavně kontrolovatelných podmínek s cílem zachovat jejich rovnováhu v přírodě.

Pro potlačování negativních vlivů je důležité jednak kontrolovat přijatá opatření a jednak také vysvětlovat návštěvníkům a turistům, proč jsou tato opatření zaváděna. Jestliže bude osvěta pochopena, návštěvníci a turisté zůstanou oblasti věrni. Součástí osvěty jsou i informace z monitoringu návštěvnosti a sankce za porušení podmínek regulace pro ty, kteří se dopustí vážných přestupků.

5 ZÁSADY CHOVÁNÍ PODNIKATELŮ V CR V CHKO A NP

5.1 Zákonné a další úpravy režimu hospodaření v CHKO a NP

Základní principy režimu chování podnikatelů ve zvláště chráněných oblastech již byly popsány v podkapitole 3.2 v souvislosti s pravomocemi správ NP a CHKO při rozhodování o postizích za neoprávněné zásahy do přírody ze strany fyzických a právnických osob. Další úpravy se podle zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny mohou týkat omezení vlastnických práv a povinností investorů, kteří hodlají podnikat na území NP a CHKO. Především jde o:

- předkupní právo státu na výkup nezastavěných pozemků ležících mimo sídelní útvary na území zvláště chráněných oblastí, pokud je jejich vlastníci zamýšlejí prodat;
- výměnu soukromých pozemků za jiné ve vlastnictví státu v případě, že tvorba systému ekologické stability vyžaduje změnu v užívání pozemku a jeho vlastník s ní nesouhlasí;
- povinnost investora, který zamýšlí stavět či jinak podnikat na území NP a CHKO. Ten je povinen předem zajistit na svůj náklad provedení přírodovědného průzkumu dotčených pozemků a písemné hodnocení vlivu zamýšleného zásahu na rostliny a živočichy.

Bližší informace v části 6 zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny (§ 58 až § 67)

5.2 Dotace, příspěvky a další podpory z veřejných financí státu a EU

Vlastníci zemědělských nebo lesních pozemků nebo rybníků s chovem ryb či vodní drůbeže nebo nájemci, kteří tyto pozemky oprávněně užívají, mají nárok na finanční náhradu ze státního rozpočtu, pokud jim v souvislosti s ochranou přírody a krajiny vznikne újma.

Finanční příspěvky jsou poskytována také vlastníkům a nájemcům pozemků, kteří zlepšují podle svých možností stav dochovaného přírodního a krajinného prostředí, případně se zdrží určité činnosti nebo provedou práce v zájmu zlepšení přírodního prostředí. Příspěvek se poskytuje na základě dohody s orgánem ochrany přírody. Lze ho poskytovat i Státního fondu životního prostředí.

Pokud jde o podnikatele v CR mohou do roku 2013 využívat jednak podpory z Operačního programu Rozvoj venkova, který je v gesci MZe (www.mze.cz), jednak podpory z Regionálních operačních programů, které jsou v gesci NUTS 2 (webové stránky krajských úřadů).

Operační program Rozvoj venkova se zaměřuje na podporu posilování rozmanitosti hospodářských činností na venkově v rámci diverzifikace a restrukturalizace zemědělství, zlepšení občanského vybavení a služeb včetně nezbytné infrastruktury a ochrany životního prostředí s důrazem na zhodnocení potenciálu venkovské krajiny a zachování kulturního

dědictví venkova. Pozornost se také zaměřuje na tvorbu nových pracovních příležitostí a zlepšení podmínek pro život rodin a mladých lidí na venkově, především v oblastech s nepříznivým věkovým složením obyvatelstva s cílem zabránit dalšímu vylidňování venkovských oblastí a rovněž na vytváření podmínek pro rozvoj venkovské turistiky a agroturistiky.

Všechny Regionální operační programy (7 programů) obsahují prioritní osy zaměřené na podporu rozvoje udržitelného CR. Pokud jde o venkov, zaměřuje se v těchto programech podpora na podnikatele v obcích nad 2 tisíce obyvatel. Operační program MZe dotuje venkovské podnikatele v obcích do 2 tisíc obyvatel.

Podpory z operačních programů jsou kombinací národních finančních prostředků (veřejné a soukromé finanční prostředky) a finančních prostředků ze Strukturálních fondů EU (Evropský zemědělský fond pro rozvoj venkova a Evropský fond regionálního rozvoje).

6 FORMY DOPROVODNÝCH PROGRAMŮ A VOLNOČASOVÝCH AKTIVIT CR

6.1 Venkovská turistika

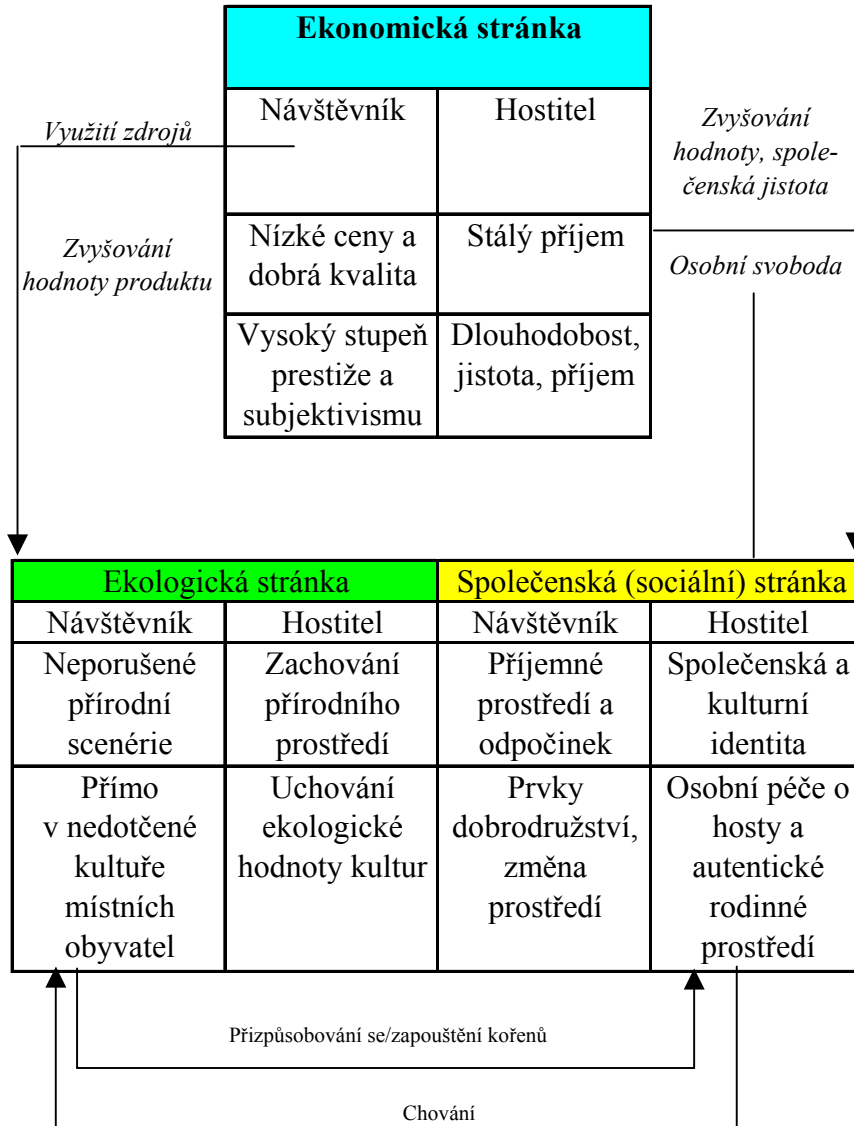
Venkovská turistika představuje produkt cestovního ruchu, který má své zázemí na venkově, mimo velká turistická centra. Typickými projevy venkovské turistiky jsou:

- ohleduplný vztah k přírodě a ke krajině (krajina je turistickou atrakcí, o kterou se pečuje a je dále zvelebována);
- decentralizace ubytování s omezenou ubytovací kapacitou, což umožňuje rozmělnit četnost turistů, a tak eliminovat negativní dopady „organizovaného CR“ (ohromné soustředění lidí v turistických centrech, devastace krajiny po dobu turistické sezóny ap.);
- komorní, téměř rodinné prostředí;
- pochopení pro individuální aktivity návštěvníků a turistů;
- zázemí zejména v horských a podhorských oblastech, kde v symbióze se zemědělstvím představuje i originální nabídku služeb CR, včetně poskytování čerstvých produktů z hospodářství ubytovatelů (v řadě případů i ekologických potravin) hostům.

Tyto základní atributy samy o sobě napovídají, že ve výsledné nabídce produktu venkovské turistiky se prolínají ekonomický, sociální a ekologický rozměr. Náplní ekonomického rozměru je udržitelný hospodářský rozvoj spojený s rostoucími příjmy obyvatel. Sociální rozměr obsahuje potřebu důstojného života a rozvoje lidské společnosti, zdraví, vzdělání, sociálního uznání, spravedlnosti, soudržnosti a rozvoje kultury. Ekologický rozměr představuje nutnost zachovat dlouhodobě na přijatelné úrovni statky a služby, které lidské společnosti poskytuje příroda. K lepšímu pochopení problematiky poslouží následující schéma jednotlivých stránek venkovské turistiky ve vztazích návštěvník – hostitel:

Schéma č.1:

Příklad udržitelného cestovního ruchu ve vazbě na produkty venkovské turistiky

Na produktu venkovské turistiky je tedy nejlépe vidět souvztažnosti jednotlivých prvků udržitelného rozvoje CR. Návštěvník i hostitel se navzájem obohacují o ekonomické, společenské a ekologické hodnoty, aniž by ztráceli vlastní identitu. Zároveň v nich probíhá i určitý vnitřní výchovný proces vštěpování úcty k ochraně životního prostředí, bez jehož trvalé kvality by prostě produkt venkovské turistiky neexistoval, nebo možná ano, ale v pseudopodobě, která by nabízený produkt zcela jistě diskriminovala v konkurenci na trhu CR.

6.1.1 Ekonomické přínosy podnikání ve venkovské turistice

Přínosy venkovské turistiky mají poměrně široký záběr. Samozřejmě na prvním místě je hledisko ekonomické, ale nelze opomíjet i pozitivní dopady společenské a kulturní a zejména pak regionální rozměr problematiky. K dispozici jsou zatím především zahraniční zkušenosti, popsané např. ve studii OECD z roku 1994 „Tourism Strategies and Rural Development“. Z této studie, která hodnotí zhruba čtyřicetileté období rozvoje CR ve venkovských oblastech zemí OECD (venkov představuje cca 75% území členských zemí OECD), vyplývá, že venkovská turistika umožňuje:

- udržet pracovní místa;
- vytvářet nové pracovní příležitosti;
- rozmanitost pracovních příležitostí;
- souběh několika pracovních činností;
- zachování služeb;
- podporu zemědělských hospodářství (rodinných farem);
- podporu lesního hospodářství;
- ochranu a tvorbu krajiny;
- rozvoj menších obcí;
- rozvoj umění a řemesel;
- zajištění kulturního vyžití;
- ochranu přírody;
- záchranu historických staveb a území;
- zlepšovat životní prostředí;
- rozvoj rybářských obcí;
- přirozené uplatnění žen;
- průnik nových myšlenek a iniciativ do venkovské společnosti.

Pro podnikatele jsou pochopitelně nejzajímavější přínosy ekonomické v podobě příjmů z podnikání a zhodnocení vlastní nemovitosti. Ale ani ty ostatní nejsou zanedbatelné. Rozvoj obce, tvorba pracovních příležitosti zejména pro ženy, údržba potřebné infrastruktury (včetně infrastruktury cestovního ruchu), zajištění kulturního vyžití, rozvoj společenského a spolkového života, využívání kulturního a historického dědictví v doprovodných programech apod.

6.2 Rizika podnikání ve venkovské turistice

Cestovní ruch se může stát obětí vlastního úspěchu pokud se nerozvíjí udržitelným způsobem. Biologická rozmanitost, funkce ekosystémů, přírodní zdroje a neobnovitelné kulturní dědictví či dokonce fungování městských oblastí může být ohroženo nekontrolovatelným rozvojem cestovního ruchu. Hospodářská, sociální a ekologická udržitelnost jsou klíčovými faktory pro konkurenceschopnost turistických destinací a dobré životní podmínky jejich obyvatel, jakož i pro vytváření pracovních příležitostí a ochranu přírodních a kulturních atrakcí. Pro nabídku produktů cestovního ruchu ve venkovském prostoru toto varování platí stonásobně a to hlavně z hlediska zachování kultury krajiny, přírodního a životního prostředí a zejména kulturního a historického dědictví.

Přecenění únosné kapacity dané lokality návštěvníky a turisty nezpůsobují obvykle sami podnikatelé v cestovním ruchu, ale především zastupitelstva obcí a měst, která považují přínosy z cestovního ruchu pouze za vítaný zdroj příjmů obecní nebo městské pokladny, aniž by věnovala stejně důležitou pozornost tvorbě a udržování potřebné infrastruktury CR.

Venkovská turistika je přímo závislá na stavu a kvalitě krajiny a okolní přírody. Infrastruktura CR a občanská vybavenost lokality hraje rovněž důležitou roli v nabídce produktů. Genius loci daného území v podobě udržovaných památných a historických objektů také nelze zanedbávat. Vše totiž souvisí s doprovodnými programy venkovské turistiky.

Úspěšný podnikatel ve venkovské turistice ruchu může být skvělým partnerem místních zastupitelských orgánů při řešení rozvojových aktivit daného území. Žádný starosta si obvykle nedovolí ztratit daňového poplatníka, pokud ten skýtá záruku ekonomického oživení území obce. Autorita podnikatele (pokud sám není megaloman, což většinou nebývá) může zabránit rizikům vyplývajícím z podcenění místních potřeb rozvoje cestovního ruchu, resp. trvalého rozvoje CR.

6.3 Agroturistika

Agroturistika je specifickou formou venkovské turistiky. Vedle bezprostředního využívání přírody a krajiny venkova je charakteristická přímým vztahem k zemědělským pracím nebo usedlostem (budovám) se zemědělskou funkcí. Je provozována podnikateli v zemědělské prvovýrobě (podle zákona č. 252/1997 Sb. o zemědělství, ve znění pozdějších předpisů) jako vedlejší doplňková činnost sloužící k získání dodatečných finančních prostředků s tím, že zemědělská výroba by měla být dominantní.

Je představována službami ubytovacími, stravovacími, dále činnostmi na farmě i v okolním prostředí, ale také i možnostmi zážitků, které zemědělský subjekt poskytuje návštěvníkům a

turistům za účelem rekreace a odpočinku. Jde o produkt CR realizovaný na rodinných farmách anebo v objektech zemědělských podniků.

6.4 Ekoagroturistika

Ekoagroturistika je specifickou formou agroturistiky. Představuje pobyty na ekologicky hospodařících farmách, umístěných ve zdravotně příznivém životním prostředí. Podstatným znakem této formy agroturistiky je nejen sejetí hostů a návštěvníků s farmářskou rodinou, ale i účast na zemědělských pracích a možnost prodeje a konzumace produktů ekologického zemědělství.

6.5 Pobyt v přírodě (pozorování přírody – fauna, flora)

Tento doprovodný program CR můžeme nazývat ekoturistikou. Na podzim roku 1995 a na jaře roku 1996 uskutečnil v ČR bývalý Institut výchovy a vzdělávání MZe ČR společný vzdělávací program česko-irsko-francouzsko-portugalský: „Ekoturistika ve venkovské turistice a agroturistice – ECONET“. Tento program byl založen na ohleduplném chování podnikatelů a turistů a hostů k přírodě. Podnikatelé měli doporučeno používat pro vybavení svých ubytovacích zařízení přírodní materiály a orientovat se např. na environmentální zpracování odpadů, nákup místních potravin a dalších potravinářských a jiných produktů z místní výroby apod. Podnikatelé se v zásadě stali ochránci přírody (kurz byl velmi tvrdou průpravou podnikatelů ve znalostech legislativy o ochraně životního prostředí a krajiny) a klientela se rekrutovala ze zákazníků, kteří požadovali pobyt v zajímavé a neporušené přírodní lokalitě a byli připraveni daná opatření spojená s ochranou přírody respektovat. Ubytovací kapacity musely mít malou kapacitu a ubytovatel byl povinen připravit pro hosty a turisty návštěvnícké programy místního okolí v lokalitě cca do 10 km s upozorněním na veškeré zajímavosti, jak přírodní, tak kulturně historické. A zároveň je měl také poučit, co se smí a co se nesmí ve zvláště chráněné oblasti. Vyskolených podnikatelů bylo 30 a všichni jsou členy Svazu venkovské turistiky.

Ve světě je tento produkt CR celkem obvyklý, pokud jde o zviditelnění chráněných výtvarů přírody, přírodních rezervací, kulturních památek a akcí, národních parků tak, aby nedošlo k devastaci těchto turistických atraktivit, tj. aby nebyly aktivitami CR nadměrně narušovány. Pro tento typ doprovodného programu CR je typická pěší turistika, hipoturistika a cykloturistika, fotografování volně žijících živočichů, planě rostoucích rostlin apod. Cílem návštěvníků jsou ekosystémy s harmonickým sejetím flóry a přírodní scenérie.

6.6 Lesní turistika

Účastníci toho doprovodného programu CR jsou motivováni pobytem v lesním prostředí a jeho pozorováním. V nových spolkových republikách Spolkové republiky Německo produkt lesní turistiky pojali jako lesní safari s pronájmem nevyužitých hájenek (mysliven). Pobyt v lesním prostředí byl spojen s pozorováním a stopováním zvěře, poznáváním stop zvěře a ptactva, určováním původu lesa a charakteru dalších biotopů. Jednalo se fakticky o program celoroční (největší úspěch měl v zimní sezóně, kdy byly stopy zvěře a ptactva na sněhu nejzřetelnější). Účastníci měli k dispozici kvalifikované průvodce a dokonce se mohli podílet i na lesních pracích (sázení stromků, ošetřování lesních školek apod.). Zajímavé bylo, že se turisté většinou do lesních prací aktivně zapojovali.

6.7 Hipoturistika

Jezdectví je v současnosti mnohdy pojímáno jen jako pobyt na koňských farmách a westernových vesničkách mezi udatnými kovboji a po zuby ozbrojenými desperáty a vedle tiše pokuřujícími dýmku míru severoamerickými indiány. A do toho rodeo a válka Sever proti Jihu. Někdy bývá chápáno také jen jako léčebný pobyt – hipoterapie. V řadě případů jde o specializované jezdecké školy a ubytování hostelech. Pravda je někde uprostřed. Projížďky na koních bývají často součástí doprovodných programů venkovské turistiky a jejich specifických produktů agroturistiky a ekoagroturistiky. V ČR již existuje, zejména v horských a podhorských oblastech, poměrně hustá síť tzv. koňských stezek. Kůň je přirozenou součástí přírody a kdosi kdysi řekl, že nejkrásnější pohled na svět je pohled ze hřbetu koně.

6.8 Cykloturistika

Za další formu šetrného CR můžeme považovat cykloturistiku. Náplň těchto programů CR musí však respektovat podmínky udržitelného rozvoje – nepoškozovat přírodu. V současné době patří cykloturistika mezi velmi oblíbené aktivity CR a je vytvořeno velké množství dálkových a místních cyklotras. Nejznámější jsou dálkové cyklostezky (www.cykloserver.cz):

- Beskydsko-karpatská magistrála;
- Cyklistický okruh Euroregionem Těšínské Slezsko;
- Českomoravská trasa;
- Česko-rakouská příhraniční trasa;
- Greenways Praha – Vídeň;
- Jantarová stezka;
- Jesenicko – orlická magistrála;
- Jizersko – krkonošská magistrála;

- Krajem pískovcových skal;
- Krušnohorská magistrála Labská trasa;
- Magistrála Český les;
- Moravská stezka;
- Posázavská stezka;
- Pražská trasa;
- Slezská magistrála;
- Šumavská magistrála;
- Trasa Hradec Králové – Břeclav;
- Trasa Jeseník – Znojmo;
- Trasa Jihlava – Český Těšín.

Současně existují další místní cyklostezky. O značení dálkových a místních cyklostezek se stará Klub českých turistů.

6.9 Zážiteková turistika

Motivacemi zážitkového CR je vyhledávání zážitků odlišných od všedního života a vyhledávání vzrušujících situací. Může mít mnoho podob včetně negativních. Za pozitivní bude považovat vyhledávání a prožívání sociálních kontaktů a kontaktů s přírodou a kulturním prostředím. Negativní zavrhneme, i když jsou někdy zajímavé, zejména pro někoho, kdo by si chtěl užívat např.:

- gurmánství;
- adrenalinu;
- sexu;
- gamblerství;
- drog apod.

Výše uvedené negativní formy CR, ačkoliv také existují, nás zajímat nebudou. Nás bude zajímat především kontakt s přírodou a kulturním prostředím (ono *genius loci*). Jako příklad nám může posloužit doprovodný program, který vznikl jako forma partnerství veřejného a soukromého sektoru. Financován byl z programu SOKRATES (podprogram GRUNDTVIG).

V tomto případě jde o projekt vzájemné výměny informací a předávání praktických zkušeností v oblasti venkovské turistiky. Koordinující institucí programu je Source, Centre National de Ressources du Tourisme et du Patrimoine Rural, ENITA BP35, 63370 Lempdes, Francie. Partnerskými institucemi jsou:

- Centrum pro komunitární práci jižní Čechy, Dvořákova 21, 370 01 České Budějovice;
- Comune di Minori, Piazza Cantilena, 84010 Minori, Itálie;
- Conzorcio agriturismo Mantovano – Verdi terre d'acqua, Piazza S.Giovanni 7, 46100 Mantova, Itálie;
- Respect, Institut für integrativen Tourismus und Entwicklung, Diefenbachg. 36/3, 1150 Wien, Rakousko;
- Università degli Studi del Molise Servizio Relazioni Internazionali, Via de Sanctis, 86100 Campobasso, Itálie.

Cílem projektu je nalezení a identifikace problémů jednotlivých aktérů venkovské turistiky, jejich silných stránek, a následná společná aplikace možných řešení prostřednictvím vzájemného sdílení zkušeností a předávání know-how. Při jednotlivých činnostech jsou využívány výhody kolektivní práce, doplněné šířením výsledků mezi nejširší veřejnost.

V rámci projektu hledají výše jmenované partnerské organizace takové nástroje a možnosti, které by obyvatelům venkovských oblastí umožnily zhodnotit jejich kulturní a historické dědictví k vlastní obživě prostřednictvím produktů venkovské turistiky.

Výsledky se projevují zejména ve spolupráci se svazky obcí, kde projekt doporučuje a koncipuje využití technických a historických památek. Zároveň přináší profesionalizaci aktérů (provozovatelů a podnikatelů) a vždy má v sobě hledisko trvalého rozvoje daného území. Jako příklad lze uvést tvorbu sítě návštěvnických center zážitkové a šetrné turistiky v marginálních venkovských oblastech jižních a západních Čech většinou financovaných ze strukturálních fondů EU:

- návštěvnické centrum dřevařství na Modravě;
- návštěvnické centrum textilu v obci Laziště;
- návštěvnické centrum modelářství v Ledenicích;
- návštěvnické centrum loutkářství v Miroticích;
- návštěvnické centrum kovářství u Buškova Hamru u Trhových Svinů;
- návštěvnické centrum hraček a malby na skle na Kvildě.

Podrobnější informace lze zjistit na www.cpkp.cz.

6.10 Ostatní možné ekologické formy produktů CR

Zelené stezky Greenways je asistenční a grantový program Nadace Partnerství. Jeho prostřednictvím nadace poskytuje pomoc a podporu organizacím a projektům přispívajícím k udržitelnému rozvoji podél stezek a přírodních koridorů. Cílem programu je rovněž vytvořit síť organizací a projektů, které si

mohou navzájem vyměňovat zkušenosti a spolupracovat jak mezi sebou, tak s partnerskými organizacemi doma i v zahraničí.

Zaměření programu Zelené stezky Greenways:

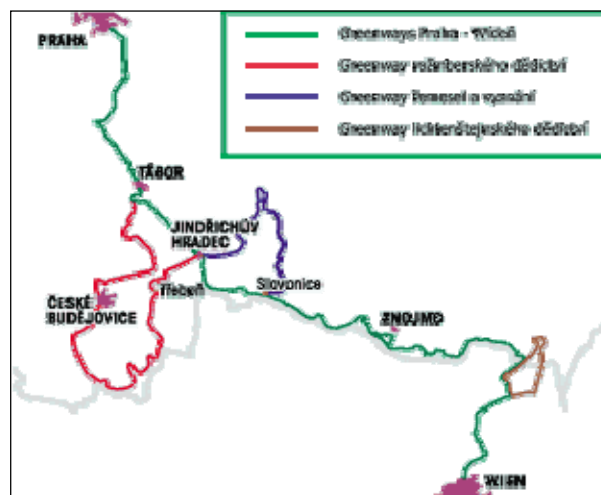
- větší bezpečí cyklistů a chodců;
- ochrana přírody a kulturního dědictví;
- rozvoj šetrného cestovního ruchu;
- dostupná rekreace;
- zdravý životní styl.

Projekty stezek a koridorů a místní aktivity podél nich mohou získat známku Zelené stezky - Greenways, pokud je prokazatelný jejich soulad se zásadami trvale udržitelného rozvoje, přínos k zachování kulturního a přírodního dědictví a rozvoji šetrné rekreace a turistiky ve prospěch místní komunity. Program Zelených stezek nositelům projektů a zájemcům o aktivity blízké cílům programu poskytuje pomoc při přípravě, realizaci a rozvoji těchto projektů a iniciativ.

6.10.1 Greenways Praha-Vídeň

Jde o koridor stezek pro pěší, cyklisty, jezdce na koních i vodáky mezi dvěma evropskými metropolemi (trasa již byla zmíněna v souvislosti s cyklostezkami v kapitole 6.6). Tuto jednu z prvních Greenways ve střední Evropě nastartovalo stejnojmenné sdružení občanů již v roce 1992. Od roku 1998 ji spravuje Nadace Partnerství. Do projektu je formou sdružení zapojeno 30 neziskových organizací pracujících podél trasy.

Od ledna 2004 má sdružení nové internetové stránky <http://www.prahawien.greenways.info/>. Komerčním partnerem je cestovní kancelář „Greenways Travel Club“. Jejím prostřednictvím se s neziskovými organizacemi setkávají turisté z daleké ciziny. Část výnosů pak přerozděluje program Greenways formou grantů neziskovým projektům zaměřeným na ochranu přírody a kulturního dědictví.

6.10.2 Krakow-Morava-Wien Greenways

Projekt mezinárodní stezky procházející regiony, městy a vesnicemi Polska, Slezska, Moravy a Rakouska byl zahájen podpisem společného memoranda polských a českých partnerů v únoru 2002. Cílem projektu je bezpečnými stezkami pro cyklisty spojit přírodně, historicky a

kulturně nejzajímavější místa na trase a podporovat sázení místních odrůd ovocných stromů podél stezky. K páteřní stezce budou postupně na základě lokálních iniciativ připojené tématické okruhy. Hlavní trasa na českém území, spojuje Jablunkov, Nový Jičín, Hukvaldy, Hranice na Moravě, Olomouc, Prostějov, Blansko a Brno. V Brně trasa navazuje na existující cyklistickou stezku Brno – Vídeň. Informace na www.greenways.infomorava.cz.

6.10.3 Moravské vinařské stezky

Jsou dlouhodobým projektem rozvoje vinařství a turistiky na jižní Moravě a jsou přímo řízeny programem Zelené stezky Greenways. Za čtyři roky se do projektu zapojilo 220 vinařských obcí, bylo vyznačeno 1090 km cyklistických tras, vydáno deset turistických map, ve dvaceti obcích byla vybudována odpočívadla pro cyklisty, vydáno CD pro podnikatele "Jak podnikat na vinařských stezkách", zpracována studie záchrany lidové architektury vinných sklepů, otevřeny internetové stránky www.stezky.cz, zorganizována řada seminářů pro vinaře a navázána spolupráce s rakouskými vinařskými stezkami. Moravské vinařské stezky využívá řada obcí a malých podnikatelů jako nástroj rozvoje šetrné turistiky a podpory malého podnikání. Ekonomický přínos je přímo svázan s úctou ke krajině, zachováním lidových tradic a obnovou kulturního dědictví spojeného s vinařstvím.

6.10.4 Zelené prázdniny

„Zelené prázdniny“ jsou produktem CR s garantovanou „eko“ kvalitou, prověřeným na trhu již od roku 1993. Jsou cíleny na podnikatele a destinace. V současné době se rozšiřují pravidla pro „eko“ certifikaci služeb CR, tyto parametry se sjednocují i v Evropě (např. aktivita VISIT, viz www.yourvisit.info). V roce 2004 se započal připravovat ve spolupráci s členskými zeměmi ECEAT-International jednotný evropský turistický produkt Green Holidays se zpřísněnou jednotnou ekocertifikací. I „Zelené prázdniny“ nabízejí poradenský servis, informace, služby hostům i podnikatelům. (Odkaz na „Zelené prázdniny“ je stejný jako u programu „Prázdniny na venkove“, tedy www.prazdninynavenkove.cz)

6.10.5 „Heritage Trails – Stezky dědictví“ – aktivní a poznávací programy

Dalším oficiálním turistickým produktem ČR jsou od roku 1994 „Stezky dědictví“. „Stezky“ jsou mezinárodně prověřeným marketingovým nástrojem na propagaci a rozvoj ČR mikroregionů a krajů. „Stezky“ jsou dobře propojenou fungující sítí vybraných lokalit přírodního, kulturního a technického bohatství, folklóru, služeb a turistických zařízení v dané oblasti. Zahraniční hosté, patřící většinou ke střední vrstvě, cestují samostatně podle speciálních map „Stezek dědictví“ nebo si objednávají dovolenou ve formě balíčků prostřednictvím cestovních kanceláří. Provozování „Stezek“ musí splňovat kritéria udržitelného rozvoje a příjmy z tohoto produktu mají sloužit v maximální míře místním komunitám. To znamená, že ubytování není zajišťováno v hotelových řetězcích se zahraničním vlastníkem a v ideálním případě by tyto služby neměly být poskytovány ani tuzemskými společnostmi, které mají sídlo jinde, než v daném regionu. „Stezky dědictví“ tak odpovídají na rostoucí poptávku po poznávací turistice.

„Stezky dědictví“ se prezentují jako:

- to nejlepší z přírodního a kulturního dědictví ČR;
- perfektní programy pro nezávislé, přemýšlivé a zodpovědné cestovatele;
- cestujte samostatně, bez průvodce, ale s detailním popisem cesty den po dni.

7 POUŽITÁ LITERATURA A ODKAZY

Jan Hora a kolektiv: Legislativa EU a ochrana přírody, Česká společnost ornitologická, Praha 1996

Ing. Martina Pásková, RNDR. Josef Zelenka, Csc.: Cestovní ruch – výkladový slovník, Praha MMR 2002

Marie Stříbrná, Pavel Mikula: Agroturistika a potraviny – základ prosperity farmy, Praha ÚZPI 2003

Ing. Marie Stříbrná: Venkovská turistika a agroturistika, Profi Press, s.r.o, Praha 2005

Pravidla, kterými se stanovují podmínky pro poskytování dotace na projekty Programu rozvoje venkova Č pro období 2007 – 2013, Praha MZe 2007

Systém ASPI pokud jde o právní normy, vyhlášky a metodické pokyny

8 POUŽITÉ ZKRATKY

MZe ČR	Ministerstvo zemědělství České republiky
MŽP	Ministerstvo životního prostředí
MMR	Ministerstvo místního rozvoje
CR	Cestovní ruch
ČR	Česká republika
ČSR	Česká socialistická republiky
NP	Národní park
CHKO	Chráněná krajinná oblast
EU	Evropská Unie
ÚZPI	Ústav zemědělských a potravinářských informací
UNWTO	Světová organizace cestovního ruchu pod patronací OSN
WTTC	Světová rada cestování a cestovního ruchu

9 KLÍČOVÁ SLOVA

Agenda 21 pro průmysl cestovního ruchu

Doprovodný program cestovního ruchu

Chráněná krajinná oblast

Marginální oblast

Národní park

Ochrana přírody a krajiny

Partnerství

Šetrný cestovní ruch

Udržitelný cestovní ruch

Životní prostředí

Tato skripta jsou spolufinancována
Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem České republiky